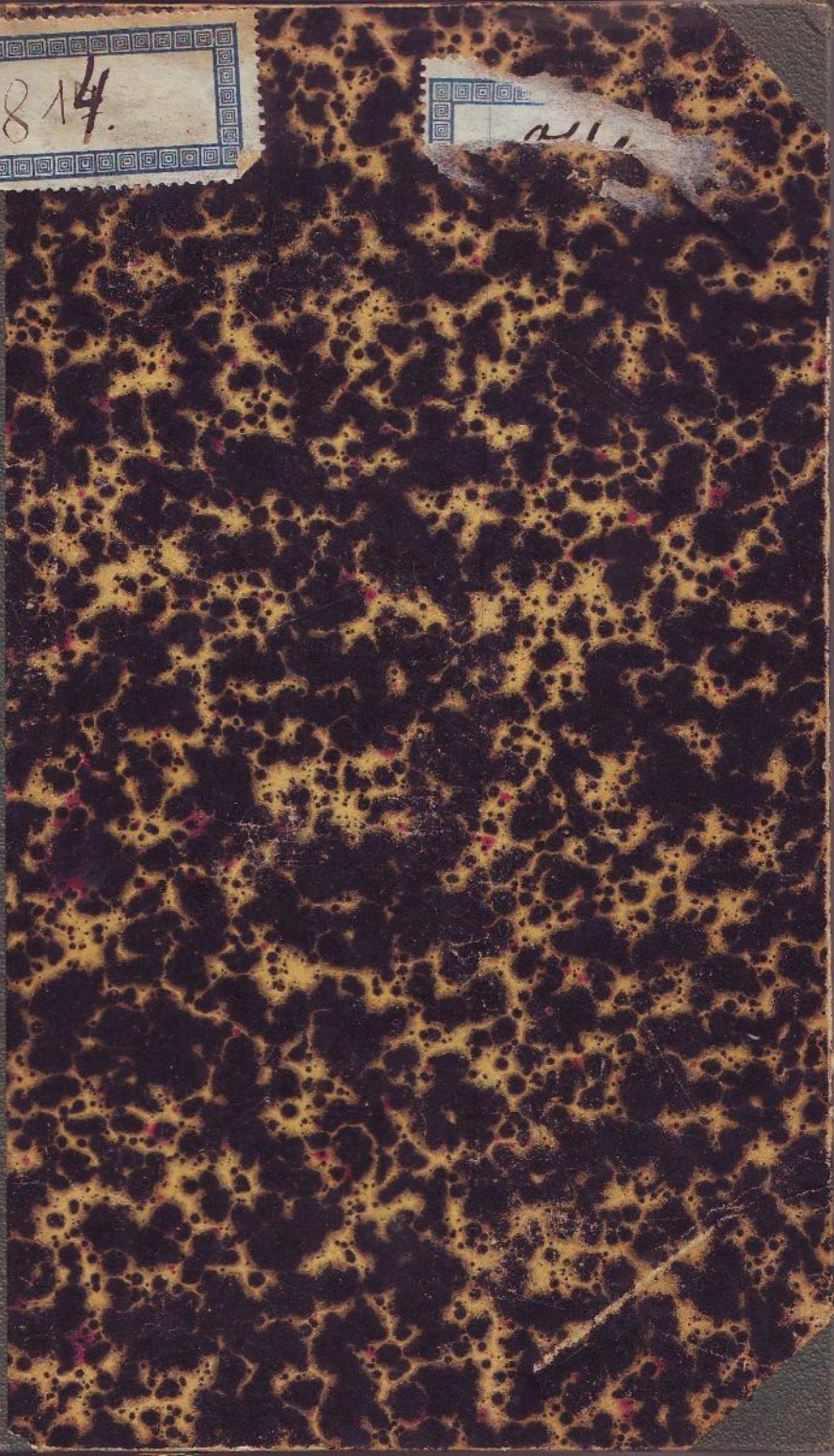


814

211

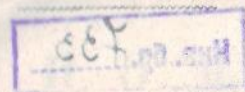


XXIX.

86.
2.

У ФРУШКОЙ ГОРИ

1854.



од

М. С. СРБКИНЪ.



КНИЖНИЦА
СРПСКЕ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ
У НАРЛОВЦИМА

У НОВОМ САДУ,

печатњом Игњата Фукса,

1866.

XIX

2/2

У ПРАВИТЕЛЯ

1884

Инв. бр. 733



У ПРАВИТЕЛЯ
А. П. П. П.

У ПРАВИТЕЛЯ

У ПРАВИТЕЛЯ

1884

ПОСВЕЩЕНО

СПОМЕНИУ

МОИ РОДИТЕЛЯ

Нит' има речи, нит' суза има

Што могу бити довольним анаком
Каква е детету туга у грудима

Без родитеља остати саом. —

Августа 24. у вече.

„Стан' месече куда хиташ тако?“
(Шумадинка).

Ой месече небу на високо!
К теби дижем моє сузно око,
Питаю' те: дал' те сада гледи
Братац, коме моє срце слѣди?
Дал' те гледи, и шта вели:
Дал' к своима дальни жели?

*

Видиши га овога вечера
Код каквога у свету езера
Тугуюћа: о озеро лепо!
Дому може ти си предалеко;
За то с' на ме' ти не лютн
Суза моя што те мути.

*

Ил' га видиш гдѣ усамљѣн хода
Туђим краєм, пак се сећа свога
И тугує: Поляно зелена!
Еси лепа, ал ни си милена;
Над тобом е небо туђе,
Нис Небо моє куђе!

*

Ил' под туђим кровом сад унива,
Сузе рони место да почива,
И ядує: Овај месец бледи
Сада на кров мога оца гледи,
Оца, Майку види мою,
И за Сином сузу кою.

*
Мож'да тако преко бела света
Мой се поглед са нѣговим срета
У твој зраку о месече сјајни,
Кои видиш сав тај свѣт даљни?
О, кажи ми да е тако,
Да те гледим сву ноћ 'вако!

Августа 25. у вече.

Лепом залазку сунца слѣдова красна сјајност месеца.

Како ноћи подуже, а пун месец буде, праве де-
войке прело као што е и вечера. Оне се скупе код
кој другарице, наложе на сред авліе ватру, посадају
у наоколо, преду куделю, и певају разне прелске песме,
и сад баш допиру до мене гласи ове прелске песме:

Преле су прелѣ с вечера
Спрам оног сайног месеца.
Свака ми преля весело
Окреће танко вретено
До само Јана девојка:
Јана окреће танко вретено
А рони сузе потіо;
Ер она нема Оца ни Майке,
Ер она нема Браца ни Сеа
До едно драго на срцу
У драгог има Отац и Майка,
У драгог има Брацац и Сеа,
Па неда Отац и Майка
И неда Брацац и Сеа
Да узме Јану девојку
Што Јана нема никога.

Или причаю какву Преповетку што се Преляма
у старо доба догађало и привиђало на прелу.

Преповедка:

У давно старо доба преле су прелѣ кад е пун
месец на ноћу био, и зреле шљиве, и брескве, а
помало и грожђе. Оне су седеле у едном гувну,
ако едне велике рупе. Кад е месец на по ноћи стајо,
рекне една девојка: „Сад е поноћ, сад можемо и
какву авет видети.“ У тај ма дође код нѣи жена у
бело убраћена, и рече им: децо! Чувајте сад ваша
вретена, ер чіе вретено сад у рупу падне, онеће
се мати створити кравом. Нѣ нестане, а девојци
чіе е гувно било упадне вретено у рупу. Она брже
одтрчи кући, кад тамо, а нѣна мати — крава! Она
стане плакати и кукати, а мати јој рекне: „Немой
ћерко плакати, то ти помоћи неможе, ја остадо
крави; него едно што би ми одлакшало то е, да ме
ти сваки дан у Пашу водиш, да те се моје очи на-
гледе! Тако сваки дан водила е она своју матер-крavu
у Пашу, и седела код нѣ по цео дан. Отац јој се
ожени, и маћія доведе кћер нѣни година, која е врло
лени била, али маћія да своју кћер мужу омилі, из-
крадала е из куће, пак давала да се преле, тка,
и шіе, а мужу се после хвалила да е то све нѣна
кћи урадила, а нѣтова кћи да е лењштина од света.
„Чекај, рече му едно веће, сутра ћу јој дати едну
кудельчицу да опреде, па и то срести неће.“ Кад
у јутру она пун цак куделѣ крави на леђа натовари,
а Пасторки заповеди да то све опрести мора, или
нека неиде кући. Она сирота кад одведе матер на
пашу почне плакати и куделю прести, мати е за-
нита што плаче, кад она каже, онда мати рекне:
„Небой се дете моје! Промоли жицу кроз моје уво,
па ти семо окрећи вретено, а ја ћу прести.“ И тако
буде сав цак куделѣ определен. Кад сутра дан а маћія

нѡй да два цака куделѣ, и заповеди да и то до мрака определено бити мора. Девойка са својом матером и та два цака опреде, и пређу кући донесе, трећи дан да јој матери три цака куделѣ, и заповеди да и то определено бити мора, она и та три цака са својом матером опреде, али се мађија прикрала да види ко то нѡйзи прести помаже, кад виде да то крава ради, одма у вече рекне мужу: „Човече! Айде да ми ту нашу краву убијемо: нис нам ни од какве асне, а уз њу нам дангуби велика девойка.“ Муж се најпре одпирао да ње не да убити, али жена га се нис тела манути док нис обѣћао да ће краву убити. У јутру опет одведе кћи матер у Пану, седне код ње и стане из гласа плакати. „Што плачеш ћерко? упита ње матери, како нећу плакати, одговори она, кад ће сутра да те закољу. „На нека, рекне јој матери, само ти немой мога меса ести, него сваку мою кошчицу скупи, па закопай под кућни праг.“ Она тако и радила: све кости материне скупила и закопала под кућни праг, кад у први светац, а мађија са својом кћером обуче се лепо па оде у цркву, а њу остави да зготови ручак, још к тому просио пун цака ситне прое, и заповеди да мора све до зрна скупити. Она оду у цркву, а она остане плачући кад наеданпут али дођоше два анђела и рекоше јој да не плаче, него да се умис и очешља, па да одкопа изпод кућниг прага, ди ње материне кости закопала, тамо ће наћи за себе аљине, а ми ћемо, рекоше то све урадити, а ти се обуци, па иди у цркву. Она се умис и очешља, а кад одкопа под прагом оно место материне костіу нађе аљине од самога злата. Обуче те аљине, обуе и ципеле златне кое су ту биле, па оде у цркву. Сав свет ње у њу гледо, а нико ње нис могао познати, ни сама мађија, кћи пѣна. Пре него се служба свршила, изађе она из цркве, и дође кући, гди нађе све урађено, почићено и спремно, као да ње десет жена оставила.

Брже се свуче, аљине остави где су и биле, она обуче своје ритаве аљине, изпрља руке и образ, разчупави косу, па седне тако на огњиште, ето ти мађија на цркву, како иде она па њу дрекне: „Пецелѡ! да си видела каква ѡ у цркви девойка била, она у алату. А ко ти ѡ помого то урадити? ако будеш кога звада, знај да ћу те убити.“ Кад дође други светац, мађија направи још већи вашар по кући, просио два цака ситне прое, и заповеди јој да то мора спремити, и опет ручак зготовити, и колача умесити. Она опет стане плакати, а анђели дођу и кажу јој да не плаче, да ће они опет то све урадити, а она нека се обуче, па нека иде опет у цркву. У то време путовао туда царев син, и био у цркви, кад виде девойку у златном руву, он нис ока с ње скинуо, тако му се допала, а била ѡ и од себе врло лена. Она опет изађе пре, дође кући, гди опет све урађено нађе. Царев Син питао ѡ све редом у цркви чја ѡ то девойка, али нико нис знао казати. Најпосле ишао ѡ од куће до куће да би ѡ познао, али ко ће познати, а особито њу ѡ мађија сакрила кад ѡ царев син до њине куће дошао, а своју кћер лепо обукла, па пред њѡга извела али бадава. Кад дође недеља, мађија опет сву кућу развашари, просио три цака ситне прое, нѡй заповеди да то све спреми, и да иј с ручком дочека, своју кћер обуче што лепше може, па оде у цркву, ер царски син нис ни очо из села, што се падао да ће опет девойку у цркви видити. Анђели опет дођу, њу опраше у цркву, а они остану код куће. Кад у цркви, опет царев син ока с ње не скида, кад она пође да иде, он брже за њом, она брже да побегне, па зашпе ногом за праг, и свадне јој ципела, коју нис имала кад дигнути, само да побегне да не дозна мађија да ѡ то она била, дође кући брже се свуче, а царев син узме ципелу па од куће до куће свакој девойки да проба ципелу, кад дође до оне чја

е ципела била а њо мађија сакрије под корито, а своју кћер изведе, кад тамо а ципела неможе ни на прете да стане, царев син запита имаюл још какву кћер, „немамо“ одговори мађија, и царев син жалостан пође да иде, ал у еданпут слете она два анђела ка два голуба, падну царевом сину на рамена, с његови рамена на корито, он се онда досети шта е, дигне корито, и девојка обуе своју ципелу, кад царев син види да е то она девојка, рекне јој да изнесе и ону другу ципелу, и оно руво, па да се обуче, она то учини, а царев син узме е за руку, па одведе у цркву, и венча се с њоме, и одведе е двору свомс.

Августа 26. у вече.

Вечерњој звезди.

Одавно тако звездице мила

Када твой зрачак на небу сине

И плочи ближе и ближе к брегу

Да за њим' зађе, зађе и мине,

*

Пратим я тебе са прага мога

Док не заиђем за брежак онај,

Па кад се око с тобом разстане

Срца е мога ваки опроштај:

*

Лаку ти ноћу звездице мила!

Твой е залазак надежда моя

Да ће за тобом сванути јутро,

Што води друга сестрица твоя,

*

Любки зрак сунца синути светло

На другој страни небесног свода,
Али то сунце да ће бити:

Сунце слободе србскога рода.

*

Ко твојој зраци што рано зађу

Зашла е сјајна слобода србска,

Коју е у ноћ свалила дугу

Неслога наша проклета мрзка.

*

Лаку ти ноћу звездице мила!

Непраштајмо се још дуго тако:

Већ скоро да те поздравит' могу:

Роди се Србству сунашце јрко.

Августа 27. у јутру.

Седећи око стола где смо доручковали поводом разговора о садашњем рату кон из свога пламена зраке надежде Србству просипа, зажели мой отац да још едared прочитам ону Любомира Пенадовића песму

„Стамболо горди у море тони!“

На коју сам се и я одазвала:

Да Бог да топо хаждая люди,

Дошло е време да му Бог суди,

За грозна дѣла гдѣ-год е дошо,

За јук света куд код е прошо.

Четир и по вѣка крв людску ліе

И још тирјанетвом престао ніе;

Још пишти Босна и многе стране

Коима Стамбол задае ране:

Робова писка чуе се свуда,

Да се и небо стреса од чуда;
 Са грома муньом сад рази врага
 Да га отисне од Божя прага
 Христове Цркве, коју он гази,
 Сам Бог ће зато сад да га згази.
 Стамболе грозни! прошлост погледай,
 У нѣном мору себе огледай,
 Видићеш образ најгрђи да т' е
 Од свию грдни што свет познае,
 На онда скриси од Бо'жег гнѣва
 Кој сад е' више на тебе сева.

У вече.

Наука човеку.

Нека си обасут славом и златом,
 Свачим што судба може допети,
 Имај цео свет под твојом владом;
 Нека си кадар свуда узнѣти,
 Али при свему томе ако ти фали:
 Срце поштено у твојим груд'ма
 Што овај живот спокојним прави,
 Онда си највећи сиромак међ' людма!

Августа 28 у вече.

Писмо едной пријатељици.

Бистрина ума твога и твоје за Србство мојо
 равно осећањ' таково е споенѣ душа наши да не-
 вићенѣ читави година, и разетанак највећим престо-
 ром света, неможе чувство пријатељства у мој срцу

ослабити, као што сам уверена да ни у твој срцу
 ослабити неће, ма да домаће околности твоје руке
 ножу, те ми неможеш као негда често писати. Твоје
 — не као до сад писмо — него писманце тронуло
 ме е до Суза гдѣ велиш: „Успава моје дете — које
 се нешто уздркало — вальда му није добро, па хи-
 таш док се није пробудило са ово неколико врстица
 у којима те моје Срце пита: Ёси е' здрава и на миру
 кад ми ништа непишеш одкако си из Беча дошла?
 Појам те како ти е у Бечу било где си туђу сјај-
 ност гледала и помншљала да и наше тако сјајно
 беше.“ и пр.

Добро си ме поњала као да си мојим очима гле-
 дала Мађарску депутацију кад е ишла да поздрави
 доведену младу Царицу; Депутацију предводио е сам
 царски Стриц Надвојвода Албрехт, за њим идоше
 осамдесет мађарски великаша у свом богатом на-
 родињм оделу које е трептало у злату и драгом ка-
 меню, на глави калпаци и челенке, које ме е опоми-
 нило на јунаке наше царевине тако, да су ми Сузе
 па очи грунуге. — Сећало ме да са предцима ови
 честити потомака и наши Срби воеваше за Аустрију,
 и да и они у награду добише племства и спаилука,
 па где су сад те наше спаис, то наше благородство
 да овима равно представи свој народ кој е пуи за-
 слуге за аустријски дом? Нема иј! Упронастили
 славу имена и сво богатство свој слави предака!
 Србски спаилуци данас су иманѣ туђинаца, здосре-
 тиви наслѣдници одадници и одлуђеници од свога
 тако славног народа! После е о том реч и код св. княза
 Михаила била, како е морала наша депутација у
 фракињима према ове сјајне свите изгледати. —
 Овакови бояви наравно да су дубоко засецали
 у моје о свом народу осећајуће срце.

Мало ми е тога било, него још морадо и изку-
 сити како се шисли о србском народу онде — гди
 србске крви много проливиено има:

Едног дана одем код фотографа Јовановића да фотографира, он беше код кнѣза, а ја га чека код његове матере, у еданпут ево ти уђе у собу едан Господин и Госпоја, обое средовечни. Господин врло учтиво запито где е г. Јовановић, од ког се вели о нечем известити жели. Ја их понудим да седну, ер домаћица незнада немачки. Госпоја поче разговор с тим да јој се по лицу страна видим, прем да по изговору не би то рекла, одкуда сам дакле? Кад ја каза из кога сам крај, онда Господин Госпоји рече: „Die Dame könnte vielleicht auch uns Auskunft geben wie es in Serbien ist?“ На кое Госпоја рече ми да е то муж њи, и да е у Србији тражио какву докторску штацију пак е добио позив од ербског правителства да иде у Крушевац, и за то да су дошли да Јовановића питаю како е у Србији, ер су чули да они у Србији ни са животом камо л' са имањем сигурни бити могу, ер су Срби саме пуштаје, да добри путова нема, осим нешто мало око Београда, а даљ се пешке њи мора, нити они своје ствари до Крушевца однети могу; Србија да не изгледа као народни обитавани предѣл тако е шумом и коровом обраста, да друге воћке нема до дивљи јабука и крушака по шумама, а шуме да су пуне кураци, и да њею у Крушевцу више кураци сусрести него люди; живе душе да нема с којом би могли „конверзирати“ — „Den das ganze Volk ist wild und roh!“ Сад представи себи камо ми е било слушати да се тако гадно карактеризира земля и народ кои се пред очима целе Европе тукао са Турчином кои е и wild и roh, и Тиран! Добро ме познавш, да имам срце као у ягњѣта добро, ал у онај ма тако сам била люта, да би бечку даму сву разчупати могла, и они су то примѣтили, ер ми доктор рече да се на мени види да сам велика патриоткиња. То есам, одговорим, и као таква кажем вам да ни едном изображенем Аустријанцу не чини чести незнати ништа о едном христіанском народу кога се

земља са овим царством граничи, од кога едан део народа и у овом царству живи, и чини му велике услуге својом јуначком десницом.

У осталом остае ми пријатна опомен на те дане. Круг кои се код Вука стиче састоји се из изображене класе люди, ови, и ако туђинци о нама и пак узвишено мисле, особито цене нашу народну поезију, држе е за бисер европске литературе, а Србе за урођене јунаке, а таква нас оцена годила е чувству моме, као и संबраштај са тако изображеним друштвом, чега сам у мојој домовини лишена, али еданпут волела би била да сам далеко под мојом маревом сама, него у кругу тога друштва:

У Бечу првога мая пред ноћ извози се сав царски двор т. е. женске, у Пратер, и све остале великашнице, а Цар, Царски принчеви, и сви остали великаши излазе на коньма, жительство Бечко излази пешке у шетњу, и то ти е торжество майско. — — —

Кад су тако јавни скупови онда у Бечу, младе женске неиду саме, нити са каквом старом госпођом, него се придруже каквом друшту где е отац са кћерима, брат са сестрама, или муж са женом, тако се нми придружимо Франклу, и његовој госпођи.

Шетајући нам тако по густој ладовини Пратера покрај горе — доле провозећесе саяности великашница, сретнемо се са едним Господином, ког дотле видила ни сам, ког ми Франкл као Списателя представи. Франкл кои е дотле са Мином и самном ишао, остане са Мином, Списатель и ја пођемо напред, за нама Франкл и Миња, за њима Вукова и Франклова Госпођа. Идући тако почне Списатель самном разговор са питањем, шта е већ од мои дѣла печатано, сигурно много, ер, вели, како ми е Франкл казивао каквим родољубием ваше песме дину, то сам уверен, да су се Срби, а нарочито Србкињѣ грабили да им Мецени буду, а Срба чуем да има богати, „dan auch ist der Fürst und die Fürstin da, auch Ihre Bischöfe

thun unzweifelhaft viel für die Literatur des Volkes.“ Мене би срамота да са истином одговорим да ме за мое песме још нико запитао није, а камол’ о свом трошку издао (до Медаковић едну малу књижицу) да су таке среће и важнија пера; ер у архиви еду мольци дѣла наши како славни люди. Ту сам ти већ воледа да сам под мојом марелом него у друштву тога славног Списателя: ер лагати греота, а истину казати срамота; онда ти се сетим нашег Доситея кои рече да е и лаж кад кад пробитачна, па одговорим онако како није пала сенка на лице Србина. — По том ме е питао за наше пѣснике, кои е од њи нај-популарнији, имал’ да кога песме у народ уђу и да се у народу певају, гласови — арије на инструментима свирају? Ја каква сам певачица, и како у друштва идем, да није мог гитара, неби му знала казати за лепе песме Васе Живковића кое ја најрадије свирам, и странцу изтумачим песму „Србске кѣри чарнооке“ нарочито због оног израза:

„Пре ће сунце ноћом сјати

Него што ће Србин дати

Да кад срце од любви бије

Око пѣга туђинка се вије.“ —

Песма му се допала, те е и име пѣсника записао. — После пређе питањ шта сам читала? Ту сам добро на крај изилазила, ер ти знаш да сам ја много читала, да ми е немачка литература сва позната, али кад поче питати шта сам учила, и кое е мой „Lieblings Studium“ био? Нуто мое неволѣ сад! Шта ћу да одговорим кад ни сам ништа учала осим у детињству „Науку Христијанску“ од оца мога? Средом пређе к нама Франкл и рече: Gehe du mit dem Fräulein Karadyić, und ich gehe mit unsern Gast, aus der schönen Fruscbka“. И тако смо до куће дошли. — Имала сам приљку познати и оне наше архиепископске кои писам пре познавала, темишварског и далма-

тинског, долазили су код Вука. За сво време мога у Бечу бавлења, сазивала е Мина сваког четвртка у вече све своје другарице, а ове опет нас свака редом, желећи да мени остане пријатна опомена на пробављене дане у Бечу, и заиста да се радо враћам успоменом у њинов круг.

Походила сам сва знатна заведенія. У заведенію слепи јако сам тронута била. Још како се приближиш њиновом обиталишту обузмете чувство да ту живе они коима е светлост дана вечно потамнила! како си под капио ступио виде твоје очи цркву и надпис над црквени врати кои ти показује кога ћеш сад видети „Блажени кои невиде, али верују“. И заиста они се тако воспитавају да им вера блаженим чини. Кад сам се међу њима нашла, чинило ми се да ни сам међу земљим створовима, таково упечатленје чини неки израз блаженства кои читаш на њиновим лицима, нарочито кад су нам псалме појали. После нам њинов учитељ каже да се они нарочито у вери воспитавају, и оним обучавају што на душу дѣйствује и узвишава, да се не би у свом станю несрећни осећали, и на Бога роптали. Псалме Давидове, Библија и Евангелија, то им е Читанка, слова су онако као на новцима, само много већа, кое они прстима пињају и читају, али то иде за удивленіе брзо. Они уче и музику која е повси сродна и на душу дѣйствује. Њи две свираше су на клавиру у четири руке, а едан дечак од шестнајст-седамнајст година, у виолину, и тај ће скорим као вештак на биљу ступити. Ту видиш истину они речи да Господ слепце умудрује: Такови лепи женски послова показаше нам, да ни ми, кое оба ова наша на посо спуштамо, лепше изградити не можемо, ни ти ћеш код нас видети да едан окати шіе онако лепо и тврдо ципелу, као што сам видела да мије слепца. Мушки кад школу сврше, а ни су вештаци у музици или певају, иду па занат у радјоницу истог заведенія, и ту ћеш видети да све занате овога

света слепци раде, најпосле и копче праве! А колико ли има код нас и мужки и женски да су код очію слепи.

Све што е у Бечу вредно да странац види, видела сам све и ја. Био е едан излог слика, ту сам између остали лепи изображенія видела едан венац од грођа тако природи веран да би на нѣга слетали чворци. Тај е венац продат за шест хиљада форинти, а наша Раваница живописана е мислим за четир хиљаде, ако неће бити мањ. Како умело оценити вештину. — Из истог излога продато е едно портре Наполеона I. кажу за двадесет хиљада форинти, купио га е Француз, а да од куд изкрене нашега Душана таково портре, сумњам да би до те оцене дошло. У Бечу има колико заведенія за изображеніе женске деце и највећег сталежа, па опет дошао едан професор и јавіо да ће да држи Читанку о вештини и литератури „Vorlesung über Kunst und Litteratur“, и позива изображене госпоје и госпођице да га долазком почествую, оне су поврвиле: ту е било и контеса и баронеса. — И мене е Мина водила. По наментају себе, по услузи коју слушатељке имаю, н. пр. у предњој соби послужитељи дочекаю приме шешире, шалове, амреле, после опет додаю, по свему видим да е говорник скупо награђен, а како код нас објави какве књиге прође. —

А како ли е ово већ доцне доба ноћи! Тако доцне да ти још на где — што из твога писманца морам остати одговором дужна. Поздрави твога господара! господара — то е дабогме по србски, премда су србски мужеви почели сад своје жене у руку любити. Пољуби твоје дете и певајму да му е сад благо на овоме свету, док е колевка сав нѣгов свет. —

Твоя...

На ускршње послеподне.

Продуженіе писма.

Ни сам ти синоћ написано писмо данас послати хтела, из узрока што е недеља и светац, па имам времена продужити га, и тако одговорити на цело садржај драгог ми листа твога.

Да су ме твоји гости — млади Срби карактеризирали да сам без чувства, да место срца имам камичак у груд'ма, том сам се из свег тог мог окамењеног срца насмејала. Велиш кажу: „та женска не кадри любити, кад она млада и угледна девојка, не пева никад о любви него све о Србству те о Србству, то е знак да место срца носи камичак у груд'ма.“ —

Лако може бити да се моје срце што се тога тиче, и у камичак претворило, ер лакомост за новцем код наши Срба, и њиово спрема новаца презреније своје други врлина наравио да су могла моје срце у безчувствени камен претворити:

Кад и онај ком се вје

По висини неба душе

Ко мелени онај мравак

Пред новци се у прах спушта.

Али случајно кад би ја место камичка носила у мом грудма облик какве сродне ми душе, зар би ми тад као србској девојци приличило певати: чујме свете ја сам залюбљена! Замераю што Анђелија пада Душану око врата, и упућую певца на ону красну нир. песму:

„У Милице дуге трепавице“

У којој стид карактеризира србску девојку, а ја сам им без чувства што нећу са песмом пред цети светом да надам коме око врата! О да паметне критичке! Поздрави их да им се дивим да су напредовали у духу времена, али мене да за цело нећеју за собом повући, и зато теби одричем што ми пишеш да едану любовну песму направим, и да ти пош-



лѣм, а што велики да покушам какву новелу или преповедку писати, то може бити да ћу учинити: баш знам едан догађај кој е с многое точке пера вредан, и описаћу га, само ако времена узимам за то, ер и мала Милица одузима ми много часова које би иначе књиги и перу посветити могла.

Ја ти сад блажено живим. Душом мојом узвида сам се над свим гоненјем које због мог књижевног занимања, трпим од пискога света, и јошт велим: не-уициши ми то у грех Госноде! књига, перо гитар и сестрица, то су ми сви мои содружници, и то тако мили да покрај њих заборавим да ван оби брегова има још света. Лена ова природа зове ме на све стране, и пружа ми рајска уживања; само кад ми се поглед Балкану отисне, онда ми се пред очима замагли, и црна судба рода притисне ми срце као сива камен. —

Сад е Богом оспай! ја одо под мою марелу. —

У вече

Браћајући се из моег шетњѣ изађе наш учитель предаме, и каже ми да су ме неки стражили коњиа е он пут у Јзак показао, да су много за мене разпитивали, — на послетку да су се чудили да мой отац црвеног пояса нема, а већ е стар, „та ако ни зашто, покрај деце требало га е одликовати“ рекоше. Не покрај деце, заслуге има мой отац за које е требало то одличје добити.*)

Али е у нас награда за праву заслугу. Госнода дворска: архимандрити, протоспѣвци, синѣли, и протођакони, кад е виноградска берба, пролазише на

*) Добіо га е, али тек од г. администратора патријаршије садашњег светог патријарха нашег, у Раваници, у При-судствію великог жупана сремског, са похвалом његови заслуга за цркву и стадо.

часть у манастир, и гледаше мога оца како седи код бурета, и проси на цркву клюка. Еданпут по плјоску сесенѣ више провезоше се у затвореним каруцама запрегнутима са четири коња њих двојица од те госноде, и гледаше мога отца где код бурета под амрелом на столици седи, и поздравише га смељући му се. — Ми видимо да генерал заслугу свог подручног официра достави на највише место, небити исто тако била и протопресвитерска дужност заслуге подручни свештеника доставити глави цркве, те да се црвени поясеви, та свештеническа отличја по заслуги дају, а не као што бива кад чуем да е који црвени пояс добио, уедно чуем: „израдио му овај или онај дворянин, дао овом ово-лико новаца, оном онолико.“ — Доста! —

Августа 30. у вече.

Синоћ писа о свештеническим заслугама мога оца, које ме сад на те врсте гледајући доведе у размислявањѣ шта свештеник, који своје позиву одговара, може спасоноснога у народу учинити.

Као што отац треба да е образац деци, да иј на добар пут наставља, тако треба и срсененик да е образац стаду, да га на добар пут наставља ер он е духовни отац.

О том ми е уверењѣ дада наша на јучерашњи недељни и празнични дан црква пуна народа, мога оца поучително слово, и помишљай на слѣдство њихови поученія; ер ово село служи за примѣр осталим селма у сваком обзиру; та ово село криминалноте ни знатна преступника нема.

За уверењѣ тога навестићу неке черте из свештеническог живота мога оца.

Рођен у селу Буковцу свршио е нуждне науке у Варадину, Карловцима, у Темишвару, у Будиму, у Буру, (у Буру е био у време посаде француске) у Пожуну. Дуго е био ђакон и учитель, ер сип планина чекао е да се парохія у планини отвори, и дочека Врдник, који и заште, али Стратимировиѣ Ми-

трополит не даде му ни у село на кое е он анатему баџио*,) ер е оца мога волео, па га опредѣли у Грк. село у Славонији, гдѣ су два пароха била, и гдѣ дванаест хиљада ока бира има, али мой отац захвали на богатой парохји, и заиште горама окружени Врдник. — „Да, да,“ одговори архипастир, „ти си научно да ти кос и славуј пева, и поток жубори, па нека ти буде. Иди, и тамо су била два пароха, сад остае на теби едном, па гледај да то село начиниш правим христовим стадом, чему ћу се я архипастир радовати, прем да мене то село никад видети неће, ни мога благослова добити.“

Мой отац дође у Врдник. Скупљене старешине до-

*) Кад е била Тицанова буна коя у Врднику свой главни стан имала и под свой баряк войску скупљала, дође блаженон митрополит да умири народ кои е единствено противу зулума спаисени чиновника устао био. — Дошавши до прве страже на край села викну стража наиѣга „Стој!“ Каруце стану, а Митрополит проговори: „Шта е то Христјани мой! га я путуем у Беч кроз туђе народе па ме нигди тако непредусретоше као ви деца моя!“ Стража га обколе с пушкама, а едан стражар рече: „Есте тако оче наши, али на теби е свила и кадња, а ми смо и голи и боси, па ти нећеш наш терет цару да кажеш.“ На кое митрополит ништа неодговори, већ викну на коџиша: „Терај!“ Коџиаш пукну бичем, шест коњи скочише у пропнице, савише на страну, и полетише, у исти ма едан Врдничанин пукне на митрополита из пушке! Митрополит се на убицу окрене с речма: „Хей брајко пукло ти срце до сутра!“ И за дивно чудо, тај е човек здрав читав сутра дан умрео! То ми е баи сама њѣгова удовица причала, коя е са својим кћерма код нас радила. У том е часу митрополит анатему на Врдник баџио, и никад више у Врдник дошао не, пяти е анатему опорекао! Митрополит Станковић знаоји за овај случај дође у нашу цркву, и у тронителном слову каже како су они тридесет и више година лишени архіерейског благослова, да им е он сад дошао да донесе благослов, и скине анатему.

чекаю га у одређеном стану, превате с кола децу: моя два старја брата, од којй се едан у варадинском Дунаву удавио, у очи дана кад е имао кући доћи свршивши „Обершул“, и мене у повою. Кад мой отац с кола сиђе, излюби се са дочекавним га и рекне: „Я знам да сте ви за мене, мою супругу и децу астал поставили, али пре него што с вама леба и соли узмем ођу да ми кажете имали какви порока у овој сад мојой парохји, од којй Богом ми и властђу поверено стадо лечити имам?“

Ови одговоре: „Имате, те од много порока лечити имате: Прво и прво свет у цркву баи нимало неиде; има иј и таки којй од како су се венчали још никаду Цркви били нису. Децу у школу не дасмо; нерадини смо; а жене су нам праве ђубретаре, куће нечисте. Црква видите да нема тороня, звона неваљаду; не е ограђена; Трапезе нема; нема одежда; нема нуждни књига, а дуга још од темпла има. Гледайте да нас од ти сви порока избавите, а ми обитинске старешине бићемо вам на руци.“

Августа 31. у вече.

Свештеник.

На првом богослуженію види мой отац у цркви само неколико старешина за певницама и у столовима, а среда цркве бјаше празна, у женској преплати ни живе душе, на против по сокацима све чопором седе и пуше, а пред крчмом цео логор. По свршетку литургије изговори он маленом скупу слушателя слово у ком старешинама живо препоручи да свое млађе советују да у цркву иду, најпосле и да иј патерую: „Питай: есил' био у цркви?“ „Ни сам!“ „Кад ниси нећеш данас добити ести“. Изишавши из цркве код сваког е чопора стао и советовао како е то греота неићи у цркву, и неспремати свою душу ни живот вечни и пр. Дође ускршњи пост, он звоном, старешине заповешђу дозивали су младеж недольом после подше у цркву да уче молитве (и мени

кад сам одрастла био є посо сваке неделѣ са катихизисом у цркву на у женской преплати учити девојке молитвама, а отац момке учио є у мушкој преплати). Он потражи и оне који никад у цркву неидоше, и са два — три старешине ишао є њиним кућама, и обраћао їй к Богу. Као што се радує пастир кад своју изгубљѣну овцу нађе, тако се радувао он кад ког од ти заблуђеника у цркви нађе. Било є такови њи петнајст. Њи тринајст обратио є те су му после били примѣрни Христїани, али двоциу неможе никако. Едан од те двоце побегне у виноград да се „од пона сакрїє“. — Мой отац оде к њѣму и у виноград, али без узїѣха! — Полазећи рекне му да ће кад умре тако га саранити како є живїо: да ће га огласити у мало звонце, на гроблѣ да га пратити неће, него нека га вуку, к'о стрвину кад є скоту подобно живїо. „Е, повиче овај за њим, „ти би тако израдїо самном кад небї било манастира и калуђера“. Едном на велики петак мой отац прави христов гроб у цркви, а овај пїян трештен уђе у цркву, носи на штапу рибе што є у вароши купїо, баци рибу пред христов-гроб, па моме оцу рече: „Ајдеме пречести да те се еданпут курталишем.“ Май отац сажалително погледи изгубљѣну овцу, и каже му да он у том станю за то нїє, него да се, и како се мора приуготовити. „Е, то ти нећеш од мене дочекати“. Одговори бедни, узме своју рибу, оде, и никад више невиде га црква! Кад є умро, мой отац недопусти га друкчїє до у мало звоно огласити, и нехтеде га до гробля пратити за усветованїє њѣговим младим синовима, и сваком другоме.

Други онај заблуђеник разболе се тешко, и боловао є дуго. Едном дођу по мога оца и моле да иде читати му молитву. Он похита да у самртном часу барем грешника на кањѣ приволе, и нађе га у врло бедном станю. Дуго му є говорїо да се обрати к Богу, и спасе своју душу, болестник га є слушао

мирно, сад му мой отац да у руку крст, и почне читати молитву, наеданпут, стане се овај церекати, и плюне на крст. Отац мой таки узме му крст из руке, убрише, промисли се мало, па присутвующим рекне да сви из себе изађу, кад ови изађу, он едном руком ухвати поругателя за обадве руке, а другом удри по зуби говерећи: „оћеш још плювати на крст — а? наш Христос Спаситель претрпио муке на крсту и умро да нас од наши грехова спасе, а ти да плюєш! Чекај да те опаметим!“ Али се овај освести, па поче молити: ајо попо немојте више молим вас, дајте ми крст сад ћу га све любити, и ако жив останем, нико вам од мене болѣ у цркву ићи неће. Отац му да онет крст, и почне молитву читати, а он є скрушен Богу се молио, непрестано се крстио и крст любїо, после є оздравїо, и тако є прилѣжно у цркву ишао, да є свагда пре мога оца у цркву дошо, умро є као старац, а овај случај остао є међу њима тайна. Едном га мой отац запита єл био у свести кад є на крст плюно? „Да како да єсам, одговори: овладо љаво душом, па дошо па ми каже: плюни на крст нека се поп еди“.

Септембра 1. у вече.

Продуженїє.

Ђурђев-дан, оцу моме прво свећенїє водица свечарима. Неколико дана напред пошлѣ црквеняка да свечарима јави у кои ће дан водице светити, усдно поручи да собе буду окречене, аљине уљудио намешћене, на столу чист чаршав, кадїоница и тамян, босиљак и вода, чист чирак и воштана свѣћница, домаћнице чисто обучене да су. „Јо анатема га било у тога пона! што є њѣму до наши соба, а што ће му на дану свећа, вальда нїє хорав?“ Такове одговоре донесе црквеняк. —

Пошавши светити водице за сваки случај рекне црквеняку понети коју воштану свећницу. Редко у којој кући да є затекао као што є поручїо, већ крајњу нечистоћу, гди є тако затекао, ту нїє хтео

ни преко прага прећи, но им е заповедио, да соба мора бити чиста док се он не врати, у многим кућама седіо е на азли и чекао докле соба буде учишћена, па онда е тек водицу светио.

Али тако од свечарства до свечарства оку пријатну, за здрављ човеческо необходимо нуждну чистоту уводити, било би врло споро, зато мой отац у договору са општинским старешинама закључи да се од куће до куће иде, жителство на поредак и чистоту опоминѣ, учи, шта више — натеруе.

Те сцене причале су ми саме мое селянке. Казиваше ми како е у њи био обичај да зими која жена не редуша по цео дан из кревета неустас, већ седи у кревету и преде, а редуша јој е ести допесе. „Ал кад дође пона, на тѣ са старешинама од куће до куће пође, па стоји док ми аљине ненаместимо, собу неизцајмо, и неспремимо све по кући, и тако мало по мало ми се на чистоту научисмо да нам е сад самим чудо како смо у овакви ђубрету могли живити“.

„Све све,“ говораше ми нека баба Наста, „ал што уведе у ред да жена кад роди не лежи као скот дигод, за то нека му Бог да и овог и оног света! Родила я мое прво дете, они ме метнуше у куйну покрај ватре, оцак свалѣд, па мене веє снег, покрај мене сирото детенце, ал кад попа дође, па кад виде, па стаде псовати мою свекрву: таки, рече, да кревет у соби покрај фуруне наместиш, матер и дете у кревет, па јѣ застри комарником“. Ушертљив моя свекрва, намести кревет, мене е дететом у кревет, застре нас комарником, а он сирома еднако на авли на зими стојо, кад е све готово било, онда уђе у собу, и знаменуе дете.“ —

Септембра 2. у вече. Продуженѣ.

Врачбине.

Пред Ђурђев-дан чує мой отац за неке врачбине ков на Ђурђев-дан обично освану имено на свакој разкршћу и око цркве, око цркве понависте. У

слѣд тога изда он црквеницама налог да звоне два пут на јутренѣ, али цркву да неотвараю но само да са фешром свуда обиђу, да виде шта има око цркве. Ови у јутру донесу глас да е сва црква првенем пређом обмотана. Сад отац оде с њима, да звонити и трећи пут, (звона су висила на дирецима ер то роня не било) али цркву неотвори, већ се са црквеницама закљони за школски плот. Свет дође на јутренѣ, шта е то невиди се свеће, црква затворена! Старешине ков су за ово знале, кобаяги и сами се чудили шта е то те нема ни „попе“ ни црквеника! Кад се разване пзађе мой отац, и скупљном народу изговори подуго слово поучително и укорително, показујући им како су њине врачбине, моћи без разкине сам пређу, и уђе у цркву, за њим народ, и јутренѣ се сврши! Исто тако имао е изкореньивати врачбине ков се у младу недељу пре јутрења око цркве збивале. Много е пута пре ране зоре к цркви дошао и врачаре дочекивао, те јѣ учио и карао, док и то суевѣрје престало не. Овако мора свештеник требити сваку злу клицу у народу, која труе душу, и ум заблуђуе, а веру на Бога ослабљуе.

Септембра 3. у вече. Продуженѣ.

Вампир.

Едне тамне есенске ноћи у глуво доба за ков суевѣрство каже да се поћна страшила појављуо, зачує се из гробља неки чудан глас ком е ноћна тишина страовит одзив давала. Глас е све ближе к селу долазио, па последку и у селу на сваком разкршћу страовито е дрекао! Стража пред кућом општинском у смртном страу побегне, смотривши како мртвац уљив белим покровом право к њима иде! Сутра дан та страовита приповетка била е предмет општег говора, ерце свачје дрктало е од стра. — Вече е нашло све у стра улюљано, врата су се за сунца затварала. Неку поћ затим исти ужасан глас у гробљу и у селу

чуо се, исто оно појавиѣ уставио е стражу, те е побегла. То појавиѣ учеста и жителѣ таким страом окуе, да жене и деца ни на дану несмедоше из куће изаћи. — Ево и другог појавиѣ: Скоро ни едно јутро неосваѣ а да се печуѣ: овај и овај подрум обиѣн, однешено брашно, маст, источено вино, ракија; овде украдена сланина из оцака; овде обиѣна соба „екстрајска“, однето платно, свечано руво, бисерне игле и златом везени убрадачи и пр. Бадава е мой отац и на сокаку и у цркви учио да е ноћ сведно као и дан, само што дану сјае сунце а ноћу месец и звезде, и као што дану никаква страшила нема, до страшила од хрђави људи, тако исто и ноћу нема, и то појавиѣ — вампир тај да није нико други него друг они допова „кои вас хараю.“ Бадава е он то говоріо, яче беше вера у вампира него у слово свештеника.

Мой отац пристуни другом средству:

Едно јутро рекіе он црквенику младом здравом момку: „Коста синко! дођи довече имам нужна посла.“

У то време зидала се наша кућа, а ми смо живили у старој школи (где е сад учитељска баншта) која се са неограђеном портом сучеливала. Дође вече и Коста, а тај Коста био е мога оца посинак а ја сам му девер била. Он вечера, седи, на последку запита: „Аво, каква имамо посла?“ Има слико да идемо потражити тога вампира који толике куће покраде, одговори Ава. „Јо, Аво ја несмем,“ продужи застрашен Коста. Небой се синко, Бог е с нама, а на последку ако видиш да мене ноће давити, ербо ћу ја напред ићи, а ти онда бежи. —

Дође глуво доба ноћи, мой отац скиде доламу, обуче материн дуги ћурак, метну шубару на главу, извуче изпод кревета две подобре батине, едну себи едну Кости, у том ноћна тишина донесе глас вампиров из гробља, ком су се на другој страни лежећа брда с одском одговарала да се чинило као да су се и она повампирила. —

Дигоше се два стражара, прођоше изпод западне стране цркве, легаоше под ора на крају незаграђене

порте, покрај кое сокачиѣ води. Отуда црква и ора, а одонуда кућа прострли су густу помрчину на узки сокачиѣ, ма да е месец кад и кад кроз облаке провиривао. Сад ево вампира на црквено разкрише дође сокачиѣм, који управ од гробља води, и ту се стаде ужасно дерати, па онда ућута. У том месец кроз облаке на часак сину, ови под ораом угледау у белу слику вампира где се преслонио уз кућу прекопута сокачића. Густ облак покри месец, црна помрчина поможе до вампира непримѣтно доћи, и мой га отац снажно за рамена счепа. Викајући лютито: „Ајд вампиру дави сад мене!“ Овај сав дрктајући проговори сасвим земским гласом: „Пуштајте ме попо ако Бога знате!“ „Шта пуштајте? проклети сине!“ одговори му мой отац, „а ди су ти другови?“ „Отишли да краду, попо, али пустите ме молим вас!“ Но то му непоможе, он би одлучен и у ариште затворен добро. Сутра у јутру јавіо е добом ко вољу има видити вампира, нека дође обштинској кући. Сво село слегло се као на чудо да вампира види, у ком свој селяка познаду, који своје другове ода, сви приме строгу каштигу, са тим нестале вампира, престаде крађа, а моме оцу немогоше довољно благодарити што иј двојког зла избавіо: штете, и самртног стра.

Септембра 4. у вече. Продуженѣ.

Зиданѣ порте.

Тако у душевној радњи око стада, и материјалној око цркве протицала е година за годином, за њиња остаяо е усѣх труда: Ово село, своим моралним поведенѣм постало е примѣром околним селма: сави вармеђска господа кад би ког кривца казнили и укоравали, рекли би: „Та што се на Врдинчане неугледате? како Врдинчанина ни едног у аришту нема!“ У нашој цркви било е више света недељом

нег у другим црквама на Божић и Ускрсе,*) ер ње мой отац њима дубоко у срце улио да шест дана себи раде, а седми дан господу Богу. — Дуг ње црквени одужен; место дрвеног астала у олтару стои частна трапеза од мермера; најнуждије црквене „утвари“ набављене су; звона звоне са лепог високог тороња, али црква још ограде нема, нити ње може скоро имати; ер у црквеној каси нема више до пет форинти шајна, нити има изгледа на есењске приходе, будући се година врло оскудна указала. —

Едном у суботу на вечерњу уђе учитељ мом оцу у олтар с речма: „Аво, одите да видите каквог ја имам ђака!“ Кад мой отац изађе има шта и видити: ушло ждребе у цркву пак се баш покрај певнице удивило пак стои као укопано! „Ћути,“ рекне Ава учитељу, „ником то непреповедај да околна села печују, те ће се и нашега детета детету ругати што нам ње ждребе у цркви било, — него изтерај тога ђавола на пољ, на врата затвори.“

Обичај ње био (а и данас ње) да ни едан старешина неће из цркве изаћи док се мой отац у олтару не свуче, па онда он иде из цркве на пред, они сви за њим. Кнеза,

Десет година доцније.

*) И све до последњег часа живота није његов свештенички уплив на своје парохијане малаксао. Кад су са сви страна, и по новинама вику до неба дизали да наш народ у цркву неиде, ревност ови селина за богослужбеним до тог ње степенна дошла да никакво божје време није им сметало у цркву ићи: по зимским ланавицама запрезали су вољоска кола, пак се на њима цео едан комшилук до цркве довезе, а момчад на коњма дођу, тако о праздницима една авлија преко пута од цркве пуна коња буде, ер како звоно на јутрењ звонилу, старији своје млађе разбуђују: устайте, у цркву треба ићи! кад сиромаша ава са својом болестном ногом може у цркву ићи, греста ње да ми здрави неидемо. —

Године 1855. у очи св. Саве из јутра клизне мой отац новом чизмом на малој залеђеној барици у авлији,

неког Јанова Савковића, кућа била ње трећа од наше. Човек, ког ње природа ванредним разумом одарила, да га ње сва ондашња вармеђа одликовала. Дошавши до његове куће рекне мой отац другим старешинама из тог сокака да иду кући. Почем се они удале рече он кнезу: „куме Јаше! (били ово му кумови) реци кнегињи мојој куми, она иванче едного петла, и умеси едну гибаницу, а ти преправи едно стакло вина, и мой ће Ђца што умесити, па чим ручамо да идемо цркви!“ „А шта ћемо тамо? куме!“ упита он. „Видићеш.“ И тим се разстану. Код куће упита ољ што од теста мешено? на одговор да есте, наложи да се едан пун танџир остави, и едно стакло вина занесе, едина патка изпече, „ођу са кум-Јашом да се

падне, и десну ногу у коленију ужасно сломіе! — Та нога била ње бољачица до гроба. Те исте године на цркви четвртан лежи отац у едной соби богаль, а ређа, и примјерна наша мати у другој соби на астаду мртва! —

Горна сува прекида писанје ови врста, ер на данашњи празник Препображења мой ѡ отац у светой цркви давао своим парохијанима освешено грође, а данас они из цркве идући, пролазе покрај гроба његовог!

На едну среду године ове, кад ѡ јутро освитало, позва Бог оца мога к себи, после дводневног тихог боловања: у понедељник у свитано јутра разболео се, а у среду и исто доба Богу душу предао без икакви смртни мука, као да ѡ аспнао. Затворио ѡ очи са молитвом Богу.

Последњи његов ход по овом свету био ѡ извршавањем саме свештеничке дужности: свршио ѡ јутрењ, нановодио млађину пречестѣника, свршио службу, све пречестіо, крстіо дете едно, после подне сарајо едного човека, ѡ гробам здрав кући дошо, а после кратка два дана, и сам очи на веки затворио, ожађи као оно добри отац од свој парохијана.

Нови дан едан ми ѡ од парохијана тѣшећи ме говорио: „о Фрајлице, та неможемо ми да га заборавимо и проваљимо, а како ли ни, његово дете! Та чиним се и га инада заборавити небу кад ѡ на по-

после подне код цркве частим.“ Црквeняку такође наложи да чин руча, к њѣму са ключевима дође.

После ручка носи црквeняк за жоним оцем печену патку, танѣир колача, и стакло вина, а подобно снабдѣвен изађе и кум Яша.

Дођу к цркви, спусте се у лад под велики ора, црквeняку заповеде да звони у здравлѣ, а њи двоица куцаю се с чашама за срећно почетог дѣла коѣ му ѣ мой отац уз пут сабоштио.

Неседише дуго сами, ево ти им неколико старешина, питаю што звоне? „Оѣжемо у име Бога да зи-

сидиѣм бдению бiо, на на њѣму она црна одежа, седа коса, седа брада, светлост од свећа и кандила попаде по њѣму, та грешан сам у Бога, изгледао ѣ као какав светитељ! А кад стаде пред матер Божию, движе руке, и из свег срца оним њѣговим лепим гласом запои: Пресвятая мати Божија! Знате, да ока нiе остало, коѣ се нiе заплакало. Ми старешине погледасмо едан у другога, и реко смо: Никад више пона Васе, и њѣговог богослуженiа!“

А твоѣ едно сиротно дете,
Оно се утѣшиѣ баш никад неће!
Оно ѣ отиснут морнар од брега
Койи у неизвестну пучину гледа, —
Пак с' болно сећа прибрежя драгог,
Станишта милог, заклона сваког.
Там' сузне очи обраћа своег,
Тамо му спомени премили стоѣ,
Койи самцатог свуд тужно прате
Споменом само тамо га врате.
Отиснут за навек са веслом слабиѣм
Са негодама да с' борн светским,
Юпи едан остров он жельно тражи
Да ће нави га нада га блажи.
Тай остров есте на землѣ груд'ма,
Али се гробом зове међ луд'ма,
А гроб ѣ двери што небу воде
Отац и майка чекаю онде.

дамо порту, на вас купимо,“ одговоре они. Бог да прости! кликну радостни сви, то волемо чути! Идемо и ми да донесемо што, на да се веселимо, кад ѣ Бог дао те смо то дочекали, да нашу свету цркву оградимо! Мало затим, искупи се сво село на глас да ће се порта задати, подиглоше се астали, донесоше клупе, поседаше, и са сви страна заори се: „Дајте поно тас!“ Отац зађе с тасом, и за тилѣи час накупи се еданајст стотина шайна, и пописаше многи прилози у вину, жити, и кукурузу. Сутрашњи дан нађе мога оца и княза у П. Саду код зидара Фрелиха, и Дунѣерина Видерлепера койи су и торонѣ градили, с њима погодише порту нешто за готов новац, а нешто на почек. Други одоше у спаилук да погоде циглю, трећи у Митровицу по летвице, и те исте године пре нег што се з мля снегом забелила, белила се око цркве прекрасна ограда! Ето шта ѣ свештеник кои на свое парохiине училища има, учинити вредан.

Дальим њѣговим трудом и прилѣжаванѣм данас ѣ наша црква лепо украшена: Милозвучна звона позиваю нас у храм Бога, и прате жителя землѣ на вѣчни пут, а сати буде селяне да на рад иду.*) Село

*) Додатак после десет година.

Надине койи ће се на њѣговом крсту читати показуе кратко ал ясно њѣгове труде и подвиге за цркву и стадо:

Био сам свештеник, био сам отац
Ал' сада ми ѣ дошао конац.
Свештеник више нег трѣст лета,
Црква, и стадо самном процвета:
Дуго сам торонѣ, сате и звона,
Огради порту лепо из нова.
Частна трапеза, и темпло златно.
За мое труде сведочи јавно.
Столови, певнице нове и сийне
Казаю коме посвети дане:

є ово примѣр околни: у окружном аришту још Врдничанина затвореног нема, с тога є мой отај од падлежне власти врло поштован.*)

Неделя, 5. септ. у вече.

Да се опет вратим обичном начину мога записника. Данас позва нас наш црквеник у свой виноград, у кој се пријатном стазицом кроз шуму иде.

Тице, са гране на грану скакутајући певале су, и мое друштво, учитель и учителька, и моя сестра, из под густе грана идући певаше такође. Они певаше следуюћу нар. песму:

Посвети цркви, и стаду моме,
Кое сам учио добру свакоме,
А стадо мое било є смерно,
У свету цркву ишло примерно.
Боже! Храни ми децу, и стадо,
Я мою душу теби предадо!!!

*) За сведочанство тада написаног ево стављам писмо бившег началника румскога среза, кое ми є чувши за смрт оца мога, писао.

Благородна господично!

Данас сам читао да се Богу допало нашега пречеститога г. отца к себи позвати. Ова є вест и мене и мою жену с толиком тугом напунила да неможемо пропустити наше сучешће и нашу жалост вама објавити. Нека вам буде утѣшенј да є покойник био блага душа, добар отац своих децах, и своих парохианов, да є и њга сваки високопоштовао и любео, кои га є изближе познавао; таке люде Бог любви, зато их к себи зове, доста пут и рано.

Молим вас примите срдачни поздрав од мене и мое жене, поздравите ващу г. браћу, и ващу сестру, господичну Катичу, и све кои се нас спомину.

Вам одани пријатељ

На Керчком у Краинской 15. мая 1864

І. Иркић.

Чарна горо жао ми є на те,
Више на те нег' на мою мѣйку
Коя ме є за хайдука дала,
Кој нїє кано други люди:
Даню спава, ноћу друме чува
Куд пролазе силециє Турци.
Доноси ми од Турака главе
Да иј бацам у гудуре тавне.
Доноси ми крваво оружј
Да очистим док сунце незађе;
Донесе ми крваво одело
Да є суво док сунце незађе,
А кад сунце за горицу зађе
Он долази па ме младу пита:
„Камо Любо руво и оружј“?
За то жалим на те горо чарна
Кад он спава што му даш лада,
Нека иде нека њиве сее.
Што га криеш кад друмове чува
За растове и кршеве густе
Нек он спава код верне му любе,
Нека иду куд им драго Турци!
То слушала из горице вила,
Па беседи айдуковой любви:
Муч' нелудуй айдукова любо:
Благо майки коя те имала
Па те младу за айдука дала,
За айдука Петровића Ђорђа,
Кој гони по друмови Турке
Да не чине по земљи зулума.
Шта би ноћас починили бесни
Да иј нїє дочекао Ђорђе,
И побіо да им нема трага
Ни вестника да изнесе гласа
И похвали у меани Турком
Како силно заробише робљ
У біелу граду Београду,

И да пошлю цару у Стамболе,
Да им царе пашалуке даде
Све од Дрине па до Београда,
А одатле до Крушевца града
Ди е србска царевина била,
И опет ће бити ако Бог да.

7. септембра у вече.

Едан превод:

А н а.

Близу неког прибрежја морског живяше едан старац мирно и спокойно. Сво нѣгово земно богатство кое е имао била му е нѣгова единица кћи Ана. Ана е била лепа, лепотом својом блистала е она међу својим другарицама, као оно лабуд својим белим перѣм међу гаврановима. Оцу нѣном бида е највећа радост кау Ана својим виткиј стасом и лепим очима пред нѣга изтрча, загрли га, па му рекне:

„Добро јутро оче мой!“

Едног дана дође код Аниног оца однекуда млад неки човек, смеђе косе, и ватрена говора, кога Анина лепота очара, те јој наскоро изповеди своју горећу љубав, и едно другом обећаю никада се неразављати.

Алфонзо е млад сироче остао, па е загазио у таласе дивљи страсти, где брзо своје и онако е незнатно наслѣдје саранио. Аниин појав побуди у нѣму тврду вољу к повраћенију: „Радићу, рече он, и трудом мојим издржаваћу жену мою

Али Аниин отац недопусти да се они узму, и тако Ана под заштитом ноћне таме са својим драгим остави кров оца свога. Да е непаметно урадила

то е очевидно; занешена страшћу својом видила е срећу само у варљивој љубави, па е том златокрилом привиђењу слѣдовала као оно дете кад трчи за лентиром крај провале какве, занјато тим шареним створењем невиди пред собом пропаст. Из први дана оповна љубавију нѣ се ни сећала нѣжности и горке туге остављеног родитеља свога; али Алфонзова средства изцрпнише брзо. Изчезоше златни дни санова, нужда својом гвозденом руком притиште их, люта грозница свали Ану у постелю, Алфонз са бледи и упалим образима седи код нѣ, види горку садашњост где му мила драга за коју би свој живот дао, трпи горку невољу, а о јој нѣ у станию помоћи. Са сузним очима погледаше Алфонз своју лепу Ану, која е подносила муке без роптања, а он е нишчим утѣшити неимаде до својим горким сузама.

Неки трговац који е забранѣну трговину водио, видећи Алфонзову нужду, из сожаленија представиму да иде с њиме на пут колико опасан толико и пробитачан. Алфонзо одважан и неустрашим, при том немаде од куда живити, а нужда е Ану већ у кревет свалила, одважи се дакле да иде с тим трговцем. У вече диже се страшна олуја у кеѣинама, пораскида бродове што су у пристаништву били, чайке тице дречаше, и узлеташе на катарку, Алфонзо броди без надежде по бурном мору.

Ноћ се спустила, Алфонза нема. Зима и глад мучише болну Ану још већма, а ветар е тучом гурвао е о прозоре. Ана мисляше пући ће јој груди, и осећала се самтно болном. Маргарита комшиница која е дошла да болну Ану посети, видећи е у таквом станию, оде по духовника који болној девојци дође, и тихим гласом самртне молитве читати пође. Ту се чула само молитва свештеника, хука непогоде, и Анини тешки уздисаи која е већ у ропцу била.

„Боже смилуй се на нас!“ закључи свештеник.
„Алфонзе — Алфонзе!“ повика Ана.

У тай ма лупи ветар о прозоре ко да ће ии полупати, врата се затресоше ко да ће из шарки изкочити, жижа која е ову тужну сцену осветљавала угазисе, Ана се грчевито подиже, па се опет у постелю спусти, кад Маргарита ужеже жижу, и болной Ани пређе, Ана бјаше мртва!

Добродушни свештеник ишао е у јутру рано покрај мора, бацајући погледе по ширини морској дал ће какву лађицу угледати; кад на еданпут, а таласи пред нѣга избацише бледог утоплѣника изгруваног о морске стене, а то е био Алфонзо.

Смирени свештеник сарани обое у едан гроб.

На малу Госпоину у јутру.

Наш народ пева:

„Есен права Госпоина мала.“

И заиста она освану тако, и показа да е лепог лета прошло време, ер се мраз на земљи бели!

Ой студена ти есени!

Зар већ претиш нашој земљи

Убити е ладним мразом,

Раставит' е с нѣним красом,

И учинит' да угине цвеће?

По којим се човек радо шеће.

О, та немой, јоште немой!

Дати волю влади својој,:

Нешил' сутра мраз студени

Пусти нек се још зелени

Ово лишће, овог лета цвеће!

Ербо друго многи видит' пеће!

Едан превод по немачком:

Три приятельце.

Пре едно петдесет година, било су три девојчице заедно у школи код едне у годинама госпођице, где се упознаду, и една другу неизказано заволу.

Оне су све три биле из села, где су сходно месту свог обитаваня и воспитане биле, али да би већи степен изображеня достигле, пошло их родителѣи у варош. Воспитателни завод те старе госпођице био е особито на гласу, ер ту се осим лепи женски послова учило и цртати, (цајхшовати) и сликати, (малати) наука познаваня земаља и народа, разумеванѣ добри књига, а што се тиче управе, она е била истина строга, али благородна, одговарала е обичаю, и — пристойности.

Будући е много деце у школу исте госпођице шилаю, то она нѣ хтела пре девојче у своју школу примити док га нѣ лично видила, да му најпре на лицу прочита какво е, ел од добри родителя, па тек онда могло е то девојче у нѣну школу ступити.

Учителька предпостави оне три девојчице млогим другима, ер пристойност и мирноћа били су им наравни украси.

Ана била е кћи неког властелинског настойника, кои е због свое доброте и справедливости од подайника врло поштован и любљѣн био.

Катарина е кћи едног сеоског трговца, кои праведне душе бјаше, и свой еснап продаваше с праведним добитком.

Мария пак била е кћи едног крчмара, кои, к'о што цело село говораше, главу и срце на правом месту имаде, ер он е знао увек и посаветовати, и помоћ пружити тамо где е треба.

За то е све и учителька знала, па е увек говорила да су од добри родителя обично и деца добра, каква е прегледалица (за пропис) такво е и по-

дражаванѣ; мени су те три девојчице по сто пута добро дошле у мою школу.

Учителька на свом изображенју и воспитанју, има нарочито својој майци благодарити, под које је управом свог младе године провела. Отац њој ретко био дома, он је био војник и борио се у ратовима у које је онда отачбина заплетена била. Мати и кћи обично су у тихой и маушној собици седећи, молиле се Богу за удаљеног мужа и оца, и за побједу отачбини. Она строга правила, којима је као учителька поучавала, примила је од своје матере, јер ова се свагда постојаво држала оне речи коју је већ изрекла, а брзо није пресуђивала док се точно о ствари известила није, и све најпре добро размислила, преслушала глас срца и савести, па онда је тек закључавала, па тако ретко њој кад шта хрђаво изпадо за руком. Будући да се мати свагда једнако озбиљно и постојано показивала, и свом достојанству никад попустила није, то је кћерино уважење спрема својој родитељки с дана у дан све веће бивало тако, да је за неко веће створење држала, тим више што су њој сва дјела њена благодатно за руком излазила. Та је жена била јаке душе, па њој се примећавало велико поверење у Господа Бога, које људе над свим незгодама овога света узвишава, и тихим га спокојством награђује. Она је умела патити и трпјети, а не роптати на судбину своју. Та жена била је мати и узор учительки, у које су срце сва лепа својства майкина пресађена, богатим плодом уродила.

Той су учительки те три девојчице предате да их изобрази.

Оно су лепа блага од куће у школу донеле: непокварено срце и бистар разум, дакле расад морао се добро примити, и брзо напредовати, јер је земљиште било ваљано, а нега верна.

Што су њи три дуже заједно биле, тим све су милије једна другој постале. Оне се једнак растале,

подпомагале су једна другу у пословима и задатцима, разговарале се о оним што уче и читају, и биле су блажене у осећању детињства свога. О својој учительки говориле су свагда с највећим поштовањем и љубављу, јер у њојзи видиле сва благородна својства сјузена, којима се тек велики људи одликују.

Девојчице су најволеле кад су њи саме међусобом и са својом учительком биле, спрема сваког другог друштва биле су равнодушне. Највећа им је радост била кад је учителька с њима у шетњу ишла, и показивала им чудноватости природе коју је љубав господа људма порадила. Кад им је она о том говорила, њи се обузимао неки свети страх, и повикале би: „о, како је безкрајно милостив отац небески! Та миђемо га за то од свег срца любити, и творити оно што он заповеда.“

Тако је растла свеза пријатељства која је чиста срца све њјжње и јаке свезивала.

Девојчице су постале девојке, и дође време да се својим кућама врате, после три године проведене, код своје обожаване учительке.

Час расанка билаше им тужан и тежак, то је био први час туге у њиновом ведром времену детињства и заједничког живота.

Пре њег су се једна с другом разале оду све три у црквицу св. Марисе која је недалеко од вароши на једном брежуљку лежала; ту се помолише свесрдно Богу и учинише завет пријатељства до гроба, и да ће сваку радост и жалост, шта им кад небо пошље, сестрински делати. Да је овај завет од свег срца био сведочише сузе што им се у очима блисташе, и свечана тишина, кад су једна другој руку стиснуле, и тако се дуго држале.

Сунце је пријатно одозго светлило, птице су весело певале, цвеће је свуда цвало и мирисало, кад се ова сцена збивала.

Девойке се врате својой учительки топло и срдочно захвале јој на материнском труду.

Учителька метнувши руку на њихове главе благослови их и препоручи им да свагда тако хришћански мисле и владају се, пак ће им благо бити на овом свету, додавши да жели да е оне све три заједно сваке године по еданпут посјете, и да ће жешу ту и њихим родитељма доставити.

Пријатељице су се томе радовале ер су и саме о своим састанцима мислиле, а ово бияше најизвештнја прилика.

У опредѣљени дан пошљу родитељи по своје кћери, од којих по том дође учительки благодарност и глас да су ученице душевним врлинама своим удивленѣ сваког задобиле.

Мићемо сада оставити пријѣра достојну учительку, и само још то споменути да е она још много година своим духом и знањем живила на благодат детински срца, и да е своје ученице: Ану, Катарину и Марију, које е врло любила, сваке године по еданпут код себе виђала, и да е по том господ њћну душу преселио, где е она највеће наслади у гледаню лица оца свию твари учасницом била. И данас е још у варошком гробљу означено место где тјло тога благородног створа вечито почива, благодарне ученице иду на гроб заливају га сузама, и посипају цвѣћем.

Разстављене пријатељице писале су една другој сваке четврте неделѣ, и увек су имале шта писати, у сваком писму било е речи пуни чезњѣ и тежињѣ да се скоро лично поздраве и загрле. Особито Ана умела е своје осећање у речима пуним жара и одушевлења представити. Катарина е радо писала о трговини у коју е њћи отац увео, и о користи коју им ова доноси. Марија преповедала е о врлинама своих родитеља и како е ови любе, о својой баштици, о цвѣћу, и сјайним звездама које се вечером блистају.

Као што вели наш пјесник „I. I.“ прође век за веком брзим путем, ко минута за минутом“, тако исто прохујаше многе године од оно доба од како се пријатељице растадоше код своје учительке, и њћи е час срећа час несрећа пратила, али при свем том оне осташе непоколебиво у пријатељству една према друго, и делише радост и жалост узаймно, и осташе свагда смерне и благе.

Благослов Божиј почиваше над пријатељицама ер у старости својой бјяху оне још здраве тјлом и духом јаке. Свака од њћи у свом кругу била е приљжна, нарочито пак Ана, ер у њћном браку благослови е Бог са децом.

Већ е прошло петдесет година како се ове три пријатељице као деца у школи оне врстне учительке познаше, и една другој миле постадоше.

Оне желише петдесетогодишњицу свога пријатељства и познанства у тихой свечаности прославити. Ана и Марија живиле су у вароши, а Катарина дође из села на светковину ту.

Било е месец мај, сунце е одозго пријатно сјало, и сва природа у одећу милине обучена била, пријатељице изкупише се код Аце, које дој близу црквице едног женског манастира лежаше.

Свечаност ова почне црквеном светковином. Пријатељице биле су у скромно руво и единако обучене: бела капа и огрљница од чипке, црна свилена халљина, напред са машљом на прспима, на сред машљѣ зеленила се детелина од три листа, рукавице нецане од црне свиле, зборници бјяху им сребрним крестом украшени.

Кад су се пријатељице излюбиле и руковале, оду тако обучене из јутра у цркву, одстов за њћи држану службу, и пречесте се.

Игуменја истог манастира које е за ту свечаност знала замоли пријатељице да после службе к њћој у башту дођу да их види, честита и благослови.

После службе упуте се свечарице у пратњи свештениковой к Игуменни. Майка Селесја прими их врло любезно и говорила е о благослову божіем кои се чудновато добрим људима появљоу, и о својој радости што их е тако верне пријатељице познала, желећи топло да тај лени пример постане за углед. При расстанку пружила е свакој руку, препоручивши се њиовом спомену и молитви.

Кад се пријатељице врате кући Аниной застану астал постављн за доручковањ на ком су три филдана сва три еднака стаяла. Филдани су били бели и велики са златним первазом, на дну истих светлила се имена: Ана, Катарина, Марија, у златној венцу. Филдане е преправила Ана за успомену тога дана, као што е Катарина машлје са листићама детелине начинићним од злата, а Марија рукавице. Свима трима причинили су ти спомени радост.

По доручку оду пријатељице у шетњу пут њива коу недалеко од Аниног обиталишта лежаху, коу се блисташе сунцем и свѣжим майским зеленилом. Шеве су у висини летиле и любко песме певиле, цвеће у край пута подизало своу свѣже главце и сматрало мимо пролазеће. Ветри беху мирни да ненаруше свечашност красног майског јутра.

Пријатељице бијеху у сретном уживању. Оне отргну очи од красота земни, и подигну очи чара небеском, подигну очи да благодаре Богу на дару томе.

За тим су причале о догађајима кои им се у другом реду година десиле. И кад се невоља и туге опоженуше оне као добре христанке признаше да Бог зна најбољ шта чини, и да се можда на њиово добро тако догодило. Оне су хвалиле Бога: ер човек неможе слѣдства ма како жалостног догађаја проникнути; зато нека увек дѣла по дужности, и ослони судбу своју на Бога, ер можда е често срећа што човек за несрећу држи.

У таким разматрању и разговору прилепу пријатељице опет дому. Оне су на сийности сунца, на певану тица, на красоти земној Богу песме пуње хвале певале.

Сад дође и подне.

Анина деца постарала су се за обѣд, кои ће у едној банти изван вароши бити. Обѣд е био прост, ал е био значићи радосћу и задовољством што из чистог срца произилази. Место где су ручали било е природом украшено: на дрвима блистало е свеже лишће, а по земљи мека зелена травица, која се свакојким цвећем шаренила, и представљала майску красоту, а над свим тим било е плаво кристално јасно небо.

Пријатељице су биле тим јако узбуђене и рече една: како нас Бог милуе, ер нам даде тако красан дан за нашу свечашност!

После обѣда на ком су и оба Анина детета, син и кћи била, шеташе се по врту тамо и амо, и говорише о свачем; по том опет оду кући Аниной. Ту попију по одну кафу из они филдана, и посеедају све три на едан диван, да су една другој што ближе.

И како седеше у скромној одећи и белим капама и огрлицама, и како се њина красна лица поштеђена од бора задовољно и блажено смешиле, и како една другу жельно и мило гледаше, и срдечно една другој руке стискиваше, то све издаваше као да нека светлост из њиова лица блиста тако, као да су се преобразиле у свете.

Већ е сунце к заоду клонуло, оно е многе обличиће којн по небу овде онде биле, своим зраком озарило, те су се као руже руменили вечерњом румени, кои су своју светлост кроз прозоре и на три верне пријатељице бацали.

Још еданпут пређу пријатељице у разговору разне догађае у своме животу и напоследку говорише о најлепшем, најслаћем и најсветијем времену свога живота, и то о времену њиове любви.

И дознасмо како е у срцама девојка тај небесни цвет поникао, куда се клонио, и како се догоди да две од пријатељца осташе неудате, а Ана се уда.

Катарина е била поклонила своје срце едном младом и поштеном грађанину, који бијаше занатом сарач у месту њенога рођења. Кад е едипут горела една кућа у сред вашара, тај исти младић храброшћу и одважношћу својом тако се боріо е ватром да се набрзо угасила, и тако спасе вашар и толике силне люде од несреће; — по на жалост исти младић би жертва пламена кад е едну старицу из ватре износио. Катарина поштујући свога заручника, остане неудата.

Маріа е волела едного Сликара (Молера) кои е био сиром, али е горео чезњом за вештином; он ніе био задовољан са својим дѣлима, него е тежіо за вишим усаверштованѣм и изображенѣм, а то е мислио да ће получити у Риму, зато е за Римом тежіо. Млади Сликара био е постојаног карактера, и могао е много жертовати и свачега се одрећи. Настани се у еднѡй вароши, и ту почне своя предаваня у истѡй вештини. Живео е просто и умерено, само да може толико уштедити, да оде у земљу за којом његово срце жуди и тежи. Постојан у свему и веран, своје намеренію постигне после неколико година своју желю, која га е доста тешки и велики али радостно принети жертви стала. Маріа е потайно подпомагала Сликара тако да овај ніе знао одкуда благослов долази. У Риму га люта грозница отрже Маріи навѣки, а она рад поштованя и спомена на мртваг заручника нехтеде се ни кад удавати.

За тим приповеди Ана:

Кад сам се из училишта наше старе госпођице кући вратила, проживила сам моје младе године у Двору где е мой отац надзиратель био. Граф, чій е двор био, имао е неког младића за свога секретара ког е врло радо имао; том младићу било е име Јован.

Јован е свако вече к нама у собу долазио и преповедао нам е о свачем. Понајвише моя мати и ја било смо саме е њиме, ер се отац због послова морао често задржавати у писарници чак до мркле ноћи. Јован ме е свагда опоминао и исправљао, кад би год што рекла или учинила што ніе требало да рекнем или учиним, и како да чиним да се у свачем допадием како Богу тако и людма, мати моя била му е на тим поученіјма благодарна, а мене е онет то мучило, и мислила сам: та шта има тај човек на век самном, шта га се ја тичем? А овамо сам се радовала кад сам онако чинила као што ме е он учио. Јован ме е поучавао у многим стварма и радо ми е преповедао о добрим люд'ма које ми е за узор стављао, и за подраживанѣ препоручивао. Ја сам то све радо извршавала, али ипак ретко, тек врло ретко могла сам задовољство мог учителя задобити. А етим ми е тако на жао чинію, да сам често на само потоком сузе лила. У век сам себе на ум узимала, да чеби што учинила чим би незадовољство мога пресудиоца приузроковала; а на последку разнесе се глас: да грофов секретар одлази и то у главну варош где е добио другу и то врло добру службу. Ја сам том гласу едва веровати могла почем Јован ніе ни кад о том споменуо. Али и пак тако е било. Едног јутра дође Јован те се опрости е мојом матером и самном. Мени пружи руку и рече: да само увек будем добра и примѣрна. За тим оде. Ја сам сва дрктала, и била тако жалостна да сам мислила да ћу онај час умрети. То чувство ни сам умела себи разяснити; да ли то бијаше онај човек, што нас сад оставља кои ме е понекада онако на жалост наводио? Ја сам се о том мојој матери често потуживала, а она ми е говорила да е то навика која нам е човека кои е умео онако красно о свачем причати, јако омилла. Мене те речи ни су умириле, и мени се чинило да е ту сасвим друго нешто, ер чезња која се при нашем растанку у

еданпут появила бивала е сваким даном све већа и већа тако, да сам често погледала кроз тавански прозор на поля и предѣл где е главна варош лежала. Тако прође три године дана, а од нѣга ни гласка ни вѣстника о нѣму, а я опет несмедосе ником поверити да за нѣга штама, него сам увек кад ми е срцу тешко било одлазила на тавански пендер и управљала мое тужне и чезиѣ пуне погледе к вароши, де е он био. — Едно после подне утрчаше нека кола у двор што нѣ ником у очи Бог зна како упадало, ер су сви таким посѣтама вични били, али мало за тим чуем я усклике радостног поздрављя, а то е био преѣшани секретар грофов кои нам е дошао у посѣту; он е нечим великим постао!

Ту ми почне срце тако силно купати да сам мислила разпаиѣ се. Я стрчим доле у врт да се у свежем воздуху повратим. Под едним листнатим дрветом, кое е своје листнате гране чак до земљ савило, клечала сам и молила се Богу, тако ме е чувство да чиним вукло. За тим сам се страшно обзирала да ме нѣ когод видео. Хтела сам се у двор повратити, али несам могла. — У том чуем да ме по имену вичу, а то е био глас мое майке. Я утрчим у собу к нѣойзи, али како сам се уплашила кад сам господина предамног видеда кои е пре три године од нас отишао. То е био господин Јован. Он ме приятельски поздрави, а да ли сам я нѣму благодарила то ни дан данашњи незнам. Лице ми е сво горело, а срце тако куцало да се могло чути. Ано, рече ми мати моя свечаним гласом, чест кою нам овај господин указув, и срећу кою е теби наменуо, неможеш поняти ни сватити; само чуј: Овај господин овде оће тебе за своју супругу да узме и жели сада знати шта ћеш ти на то рећи? Я ни сам ни речнице могла на то одговорити, ер ми се у томе тренутку чинило да ми е само небо поклонѣно. Я сам плакала од чувства радости. Наскоро за тим буду

нам и сватови. Како сам срећно с тим човеком поживила то већ знате, а како е горак губитак што га изгуби то немогу изказати. На утѣху мою остаде ми ово двое деце.

За тим наступи дуга почивка. По том пружи Анин син свакој приятельци по едан препис од песме у којој се славила и опевала та ретка свечаност. Он е читао стихове на глас. Нѣгове топле речи нађоше пута до срца тих приятельца. Оне су тим биле яко тронуте и благодариле су сину Анином са топлим пољубцем у чело.

Деца Анина изненадила су приятельце напослетку и са неком песмом, и то баш оном кою су приятельце чуле кад су први пут са својом учительком у позоришту биле. Та песма била е као случај овога дана, и приузроковала е велику радост.

Ана задржи свое приятельце још неколико дана кое су оне у међусобной приятельској любви провела.

На послетку разиђу се и растану тако ко да им е ово последњи састанак у животу, ког оне још за врло кратак држаше, био.

Катарина врати се дома; Мариа оде своје старом брату кои недалеко од вароши живео; Ана остане са својом децом које су својој матери врло нѣжно одана била.

Анин син написао е ову преповетку.

Септембра 9.

Две народиѣ песме.

Вино пию сеиьски витезови
 На сред Сеија пред капиом Сеиьском,
 Пред капиом под зеленом Елом,
 Над нѣма се алай баряк вие,

Алај барјак од зелене свиле,
И вио се ките од барјака
Па јунаке бив по челенка,
Па барјаку од злата јбука
На двадесет и четири стуба,
И још к тому триста трепельика,
Кад затрепте триста трепельика
Ка од ветра по горици лишће
Тад јунаком ладовину пире. —
А кои с' то витезови сеньски?
Јдно ми в Влашкалићу Пера,
А друго в Томица Галиа,
Треће есте Смилянић Илиа,
А четврто Јиковић Стојане,
И међ њима сеньски капетане.
Хвали им се сеньски капетане:
„Ево данас двацест година
Од како сам сеньским капетаном
Па надамном још нив јунака!
Ни у Сеню, ни около Сеня.
Шестдесет сам погубио млади,
Шест стотина савезао рука“.
Ал говори Томица Галиа:
„Не хвали се сеньски капетане!
Да си тако добар међ јунаци:
Неячког в лако погубити,
И неячке руке сvezати;
Него знашли Јована Терзию
Од Вр'овца места маленога?
Што му с' игра у походу вранац
Као ягнѣ о Ђурђеву дану!
Знашли оног Бега од Новога?
Кои носи девет самокреса,
О поясу мача зеленога.
Њи два често на море излазе
Куд пролазе долѣвски трговци
Кои носе свилу и кадифу

Чисто сребро и злато жежено.
Њи два отму свилу и кадифу,
Чисто сребро, и злато жежено.
Собом носе у гору зелену:
Свилу кров ајдуком доламе,
Сребро лию токе на доламе,
И велике златне на чакшире,
Па кад с' тако добар међ јунаци
Иди њима те савежи руке!“
Разсрди се сеньски капетане
Па он трже свога самокреса
Опали га на Тому Галию!
Мртав паде Томица Галиа,
Мртав паде опет проговара:
„Побратиме Влашкалићу Перио!
Ј ти побро нигда никог немам
Осим тебе јдног побратима.
Осветиме побратиме драги!
Ал говори Влашкалића Пера:
„Бог т' убио сеньски капетане!
Што погуби оваког јунака?!
Кад в тако међ господом било
Без мегдана и без буздована“?
На то вели сеньски капетане:
„Ћути море Влашкалићу Перио!
„Сад ћу тебе другим самокресом“.
Ал в хитар Влашкалићу Пера:
Брже трже свога карабила
Па погуби сеньског капетана!
Тад говори Смилянић Илиа:
„Боже милн чуда големога!
Шта то беше од господе сеньске
При веселю, и руйноме винцу
Ди се нис мислило о кавги
Да погину двойца међ тројцом!!!

II.

Србска војска Дрини води дође
 Пред војском су четир поглавице.
 Прва есте србска поглавица:
 Поглавица Лазаревић Лука
 Кои Шабцом командира градом.
 А друга е србска поглавица:
 По имену Подцерац Милоше
 Кои яши ђогу кулиновог
 И он носи саблю кулинову;
 Юнак био, нѣга погубио
 Пак му узо и саблю и ђогу
 Ђогу яши, сабљом Турке сече
 Небои се цара ни везира.
 А трећа е србска поглавица
 По имену Чупићу Стојане
 И он яши мрку виловита
 Кои кошта кутію дуката
 Ал Чупићу без динара дође:
 Погубио Турчин-Мехмед-агу
 И узо му мрку виловита.
 Четврта е србска поглавица
 Цинцар-Јанко од Орида града,
 И он яши дору халовита,
 Кавгу гражи, да с' у кавги нађе.
 А за ове четир поглавице
 Стои србска свеколика војска.
 Али трчи са страже стражарче
 Под шаторе Лазаревић Луке,
 И беседи са страже стражарче:
 „Господару Лазаревић Луко!
 Ево иде силна турска војска,
 Силна војска тридесет хиљада!“
 Скочи јунак Лазаревић Луко
 И изађе пред ту србску војску,
 Па беседи Лазаревић Луко:

Браћо моя пешци и коњици
 Ево стиже на нас турска војска,
 Сад кои сте ви браћо пешаци
 Претежите за поге опанке,
 А кои сте браћо коњаници
 Претежите на коњ'ма колане,
 Да идемо с Турци бојк бити
 А у име Бога истинога,
 Частног крста и вере христанске!“
 Од коњика први Милош чуо,
 Па он ђипи под шатором своје
 И долети до коња ђогата,
 На ђогату колане претеже
 Претеже му четири колана,
 Па и пету ибришим тканицу.
 Од коњика други е дочуо,
 А то беше Чупићу Стојане,
 И он ђипи под шатору своје
 Па долети до коња мркова
 Претеже му четири колана
 Па и пету ибришим тканицу.
 Од коњика трећи е дочуо
 Цинцар-Јанко од Орида града
 И он дори колане претеже.
 Сви пођоше Богом путовати
 Пред ту турску небројну војску,
 Уз пут збори Подцерац Милоше:
 „Давор браћо Јанко и Стојане
 Ви айдете како кои може
 Ј баш морам како ђога ође:
 Вога ми се врло помамно
 Баш се узда боју и мегдану.“
 Неда „мрка“ одмакнути „ђоги“
 Под Чупићем на гласу јунаком,
 За њим лети Цинцар-Јанковићу
 Па дорату коњу халовиту

Дорат не да одмакнути мрки,
Сви тројица едан до другог!
Гледале и до две добре войске:
Една турска, а друга е србска.
Гледале и пак су беседиле:
„Мили Боже чуда големога!
Мили Боже срца слободнога
Иду тројица на триест хиљада!“
Кад дођоше до турске ордине
Ал Милоша заболеле руке
Држајући ђогу халовита;
Оће ђога јуриш међу турке.
Сад говори Подцерац Милоше:
Браћо моя Янко и Стојане
Ајдите овде да се заверимо
(И вишићу Богу помолимо)
Едан другог да издат“ нећемо,
Ко Бранковић таста на Косову.
Па трзаймо маче од бедрица
Да терамо Турке на буљоке
И да наше пушке избацимо.“
Пуче турски три стотин' пушака
Али њима ране незадаше,
Они гоне Турке на куљоке.
Ког пропусти Чупићу Стојане
Дочека га Подцерац Милоше;
Ког пропусти Подцерац Милоше
Дочека га Цинцар-Янковићу,
Непропушта ни старо ни младо,
Бие јунак и десном и левом,
Десном бие с тешким буздованом
Левом бие мачем од бедрица.
Кад погледа Подцерац Милоша
Ал се дала една потурица
Потурица Оружића Мека
Канцелиста на по Босне славне

Он се дао у ту србску войску,
Куд пролази за Милоша пита,
Воле с' Турчин с њиме ударити
Нег Царево задобити благо. —
Ал беседи Подцерац Милоше:
„Браћо моя Янко и Стојане!
Ви терајте Турке на буљоке
А и идем оной потурици,
Ер к' отићи у ту србску войску
Пак ће нама учинити квара.
А знатели моя браћо драга!
Майка сина оправи на войску
Бога моли да јој натраг дође,
Сея браца оправи на войску
Бога моли да се братац врати,
Заручница за свог заручника
Бога моли да јој натраг дође.“
Па он ђоги попусти кајасе,
Стиже ђога Оружића Меку,
Враћа Меку Милош буздованом,
Неће куя да се натраг врати.
Већ он стаде право на билџу
Па беседи Подцерац Милошу:
„Море влаше од кога си града?
Та нисили од туд од Подцера?
Нисил' од куд Подцерац Милоше?
Ј се водем с њиме ударити
Нег' царево задобити благо.“
Ал беседи Подцерац Милоше:
„Ой Турчине веро некрштена!
Вала море име крити нећу:
Ј сам главом Подцерац Милоше,
Кои яшим ђогу Кулиновог,
И я носим саблю Кулипову;
Вогу яшим, сабљом Турке сечем
Небоим се цара ни везира.“

Беседи му Оружића Мека:
„Ел те давно оженила майка?
Есил се наљубио любе?
Есил' старе нагледао майке?
Есил' своје сее разудао?
Ти ћеш море данас погинути!“
А беседи Подцерац Милоше:
„Младог ме е оженила майка,
Моје сам се наљубио любе,
И старе се нагледао майке,
Сее моје давно разудао;
Вина сам се доста поднашио
Турекн сам се глава насекао,
Баш немарим што ћу погинути.
А ти ес' се любе наљубио?
Есил' старе майке нагледао?
Ти ћеш море данас погинути.“
Беседи му Оружића Мека:
„Синоћ ме е оженила майка,
Остала ми целобљна люба,
Остале ми сее неудате.
Майка ме е лепо световала:
Иди сине на цареву войску,
Иди мудро, непогини лудо!
Па он трже пушке од пояса
На Милоша обе управно,
Обе пукле, остале му пусте!
Ал' здрав Милош на коњу остаде!
Кад' опазн Оружића Мека
Да здрав Милош на коњу остаде
Плећа даде па бегати стаде. —
Ал' повика Подцерац Милоше:
„Стан' Турчкине веро некрштена,
Срамота е бегати е мегдана!“
Па потеже своју кубурлију
А Бог дао и срећа јуначка

То е јунак Меку погодио,
Ал' тек Турчки на коњу задрема! —
Говори му Подцерац Милошу:
„Ел' Турчкине задовољно пића?
Ја сам многог тако напоио
Пак се нне више пробудио.“ —
Већма ћоги понусти кајесе,
Стиже ћога Оружића Меку
На довату па по белом врагу
Одсече му до рамена главу.
Узе Милош турчинову главу
Па е меће у зобинцу ћоги.
Кад е Милош измерио главу,
А у глави девет ока било!
Врати с' Милош Јанку и Стојану
И свом побри Лазаревић Луки
Окупише са сви страна Турке,
Разгераше тридесет хиљада,
Да незнаю едан за другога. —
Сам остаде Мехмед капетане
Плећа даде па бегати стаде!
Нѣга тера Чупићу Стојане,
Па говори Чупичу Стојане:
„Стан' Турчкине! утећи ми нећеш
Тера ћу те преко свег Мишара,
Аколи те дотле неуватим
Тераћу те Дрини под обалу,
Аколи те дотле неуватим
Тераћу те у ту Босну равну,
И Босну нам ваља походити
Од зулума нашег избавити.“ —
За њим иде Подцерац Милоше
Па говори своје побратиму:
„Враг' се натраг мой брата Стојане*
Виш' на мрки седамнаест рана!
Та нек' иде еднa потурица

Нека иде нека цару каже
Каквог носи из Србије плѣна!
Ако Бог да и слога јуначка
Скоро ћемо нѣга тамо наћи:
Скоро ћемо Босну походити
И зулума турског избавити!“

* Просјакнија.

(написано неколико година доцније).

I.

У почетку зимског доба
Сгајдо я при прозору
У Србији милој земљи
У господском једном двору.

*

Душа мисли у даљини
А срце се с тугом вие
Око стена Црногорски
Где се лоти бојак бие.

*

Где се био Обилићи
С надмоћем Турске чорде
А помоћи ние друге
Осим једног Бога онде. —

*

Црногорац на бојишту
Ко да нема нигде свога
Самцит стои, ни одкуда
С начем брата ни једнога. —

*

Зимски ветар зазвиждао,
Небо одзго снегом вес,
Шта ће — тужим, ранѣници
Кад их сунце сад негрее?!

Небо им е кров и покров,
А сад неста сунца блага
У мукама да их грее,
О шта ће јо, шта ће сада! —

*

Сад кад падне снег стенама,
Том постельом ранѣника,
Како ће их бол тиштати! —
О да свети Мученика!

*

О јунаци славни тамо
Нека вам се сав свет кланя;
Ви једини борите се
С хулителѣм христа спаса. — —

*

А имена ваша света
У читуљу Србин пише,
Међу своје мученике
Да их време неизбрише.

*

О ти књиго тужна србска
Кад ћеш већем бити пуна?
Зар те ние напунило
Косово и србска круна.

*

О та ние! Од тог доба
Ти листовоа броим доста;
Мученика за слободу
Шта ли од то доба оста.

*

Мученици и јунаци
И из ове земљѣ славне
За коју су попадале
Од Турака ваше главе.

Нек ликую ваше душе!
Спомен вам є овде свети.
Србин ће вам благодарно
До свог гроба венце плести.

*

На слободной земљи овой
За коју сте попадали
Од порода славног вашег
Живо ков док б' имали.

*

Сећаюћ' се Србин предка
Потомче ће наградити,
И за ваше дивне жертве
Благодаран тако бити.

II.

У чувствама светим оста
Замислићно незнам кол'ко, —
У том груну зимски ветар
О прозоре врло јако,

*

И трже ми неба око
Да погледи непогоду
Коју носи нам природа
У зимноме овом добу

*

Ветар хукти ко' помаман,
Веявица снегом вее
Бели покров застр'оє
Цео простор и све стрее.

*

У сокаку ког опусти
Ова зимска непогода
Одрпану жену видно,
Де овамо дрктућ хода.

Бедни створе! я помисли,
Тебе гони глад и зима
За то си се упутила
Тим господским дворовима.

*

Ходи амо, неутѣшна
Нећеш прећи с овог прага;
За сироте има срце
Овог дома майка блага.

*

У том с врата отворице,
Осврну се видит' твоє?
Просякињу са сокака
Виде сузне очи мое

*

Майка дома пред по иде,
Збори — „јдна какоси ми?
И док сам я странствовала
Кажи како живила си?“ —

*

„Зло ти живи майко моя
Докле си ти странствовала,
И са твоіом болном ћерком
По туђини путовала. —

*

„Оно мало што уживам
Од државе я милости
То є тек да имаю само
Кров над главом чим платити;

*

„Ал и тога я немадо
Докле Бож'я воля света
Светлог княза неповрати
После шестнаест дуги лѣта.

„Сећашли се како си ме
Ти у Шабцу нашла граду
Да рибаюћ' туђе собе
Мои нокти опададу.

*

„Државнику сваком за ме
Светла госпо ти си ишла
Док си мало то помоћи
Код Србије мени нашла. —

*

„За све друго теби хвала:
За одело, и за храну,
Счине души мога оца
На небеси лечиш рану.

*

„Те неглед и пород срца
Де с' пребия и гладуе
Докле многи незаслужен
Живи славно и ликуе.“ —

*

„Видиш то е — рече мени
Са сузама майка дома,
„Видиш то е кћери моя,
Кћи — Стојна Чупићева!!!“

14. септ на крстовдан.

Избавитель.

Легенда по Балзаку.

У летописима Брабанта налази се, да е негда обични саюз међу островом Кадзантом и Фландерском обалом обдржавао се само едном лађицом. Миделбург, познѣ прослављѣн у хисторји протестантизма, бројо

е онда тек две до три стотине ватришта, а богати Остенде беше још едни незнатно пристаниште са малом населбином, где неколико породица рибара и ситничара заедно обитаваше са неказићним морским разбойницима. Но они двадесет домова и триста јднѣ од бродски развалина скрићѣни колебица Остенда имадоше још онда свог управителя, своју чуварску чету, свог градоначалника, у кратко: све јасне знаке далеко напредовавше просвете. Ко пак онда владаше у Фландрји, Белгији или Брабанту, о том ћути глас преданија, кои са сваким столећем у устима умрлих родова нов звук узедо.

Она превозна лађица ћаше се едном отиснути од острова Кадзанта. Но пре нег што се скиде лапац, с коим она беше утврђена за обалу, даде чувар брода неколико пута у рог свирати, да сазове немарљиве путнике. Ово беше последња пловитба оног дана. Већ и сумрачак беше наступио; тек што се у последњим зрацима вечерњег сунце могаше видити фландерска обала и моглоше се распознати долазећи са острова закасићници.

Лађица беше скоро пуна; чусе већ и глас нестрпљивости: Што се затежете? хайдмо! У истом тренутку искрсну тек десет кораца од обале на не мало удивљѣн превозника едан човек, ког он ни од куд не виде нити чух долазити. Тај путник као да е у еданпут из земљѣ изникао, и као кад би кои тежак у очекиваню пловитбе био прилегао на земљу, и чувши звук рога напрасно из дремежа ћипио. — Бешели то какав крадљивац, митничар, послужитель суда? —

Тек што тај страни наступи краю обале, поседаше седам особа брзо на клупе стражићг стране превоза, да задрже за се сва места, како се онај непознати неби могло њиовом кругу приближити. Тај себични мисао дође им колико брзо, толико и нехотице, и текаше као многи том подобни од богатства великаша. Четир члана тог друштва беше фландри-

ски благородници, нарочито: едан млад витез са два рта и каменѣм украшеним баретом на куштравој глави, кои звечећи златним надпетницама и гледићи браду бацаше презрителни поглед на пук у броду; — една благородна госпођица са соколом у руци и у поносном држаню, говораше само с матером. Те особе бегаше међусобно тако јасно, и тако се кривелише, као кад би у броду саме биле. Крај њи седіо е едан дебео грађанин из места Бригге, важан у граду човек, замотан у огртач, и његов слуга до зуба наоружан, чуваше две с новцима потешке кесе. Овим придружен беше едан наученик, едан доктор, велике школе из Левена и његов писар са многих књига увежљам.

Ти люди, кои из срца едан другог презираше, беше средњом весларском клупом оделѣни од предіѣ части брода. Онај странац баџи при улазку поглед на стражню страну, и кад виде, да е ова напуњена, потражи себи напред место. Овде е седила сама сиротиня. Онај човек, у простой од мрке бое пртеној одећи, гологлав, без огртача, без шешира у руци, без кесе или мача о бедри изгледаше као какав градоначалник, кои, уздајући се у свой чин, не употребљоу ове знаке, и као едан од они доброћудни сеоски старшина, што их наши стари простосрдачни Фламендери у вештачким сликама често изображавају. Та сиротиня примила га е дакле са страхопочитањем, и беше зато од они остраг богаташа шапутанѣм изсмејана. Едан стар вояк, оседивши под теретом свог суровог заната, устаде пред њим и седе озго на ребра лађице, подупревши ногама трбу или табан, с коим е брод скопчан. Една млада жена с дететом, по изгледу рукоделка из Остенде, помјаче се на страну, по у тим помицаю не беше ни пузећег понижења, ни гадног улепшавања, по оно ћутањем признаванѣ дужног призрења, с коим простота — осећајући вредност међусобне услужности и помоћи — јавно показуе се;

една безазленост, у којој прост свет свое добре и зле стране отворено на видик износи.

Странац благодари обоима са достойним знаком, и седе између млади жене и старод вояка. За њим беше још едан тежак са своим десетогодишњим сином; едина сабраног лица одрпана майчица са жигом нужде и невољ, на скоро празној просјачкој торби, кашљокаше на пуку брода у кругу едног великог обруча алата. Едан веслар, стари матроз, кои ню у младости као лепу и богату познаваше, узде ову сироту, што по веле, у име Бога у бродіѣ.

Фалати Томаш, — рече баба, — вечерас ћу за тебе молити два оченаша и две дѣве Маріе. Управител дуну још едном у рог; ништа се више не зачух. Он баџи ланац у бродіѣ, скочи на стражњи край у теснац ктимуну, и счепа овај стојећи. Са испитуюћим погледом на небо и воду, викну он оштро своим напред слугама: Ударайте снажно весла у воду и упитите се! С морем ніе чисто;... Я осећам притиск таласа на тимуну, и буру у моим разбіеним костима! — Тај позив у говору, ког само матрози разумевају, учини, те лађица брже пође. Онај у стражњој части превоза леп свет уживаше погледом на чврсте мишице, на онајѣна лица и загареност очію као и на узор са мишицом играчке, у којој се упинѣ сва човечја снага, да за незнатну кирију ове миле особе преко мореуза пребаџи. — Ал онај напред вояк, тежак и она баба сматраше ствар са свим с друге стране. Познавајући из собственог искуства тешкоћу умора, и тугу напрезани у дуго-трајућим послу, сажалеваше они матрозе. И почем су били навикли на живот под ведрим небом, не мимонђоше им знаци наступајуће опасности. Они осташе у ћутавој и озбиљности. Млада майка забављаше дете на сиси, и успављаваше га са неком старом црквеном песмом. Ако ми данас сретно прођемо, — рече стари вояк тежаку, — то ће мо имати само

благом Богу благодарити. Ах, та он е господ, — одговори бака, — ал я мислим, да он воле нас себи призвати, погледај доле ту светлост... Погледом на запад показиваше она на ватрене млазове преко црни, црвенилом окружених облаци, кои као да тешко уздржаваше беснило буре. Преко мора чуше се не ясни звуци, равни одзиву урликања у пучини. Срећом не беше Остенде далеко.

На лађици у едан мах све заћута; сви гледаше на полъ у велики простор са оним ужасом или осећањем религиозног скрушења, кои при одступу дана, кад природа заћути и зазвоне звона, човечја срца обузимаю. Преко езера распростре се беличаста светлост с непостоянством и променом, равна очишћеном челику. Небо беше застрто тавним покровом црних и црвених облака. На најкрајњем крају, онде где залази сунце, пружаше се змии подобно узки, крвави езици, а на истоку проређаше се из међу облаци поедине светлости точке, подобне зрацима, кои пробијаю облаке, кад е пун месец. Тако дакле даваше и море и воздух на свом суморном темелю само непонятне половине свог природног изгледа, из коих се претећа са ватреним знацима пропаст још яче показиваше. На еданпут дуну ветар. Управитель лађице — проматрајући непрестано езеро — опази на површини дизанъ таласа и повикну: Хо! Хо!... Матрози засташе с веслама у води. Право има управитель, рече Томаш ладнокрвно, и у исти мах попесе брод на брег едног таласа ског одма за тим као да у пропаст паде. То у еданпут показавше се лукавство Оцеана истера оним у стражњој части брода крв из лица. Ми смо изгубљени — повикаше они у страшном трепету. Охо још не! одговори мирно тимунџа Снажан ветар разби на сред неба облаке баш над лађицом; едан благ прозрак с пусти се из тог раздора управ доле тако, да се распознаше ясно на броду предмети. Сви путници, сиромашни и бо-

гати, благородни и прости, дивнше се оном у нѣговој средини туђицу. Мир и скромност предиваше му се на нѣговом лицу; нѣгова плава коса — очешљана са ведра чела — беше му пала на плећа. Лепе му лица черте чинише на сваког чудан утисак. Тай страни чинише се, да не презире толико смрт, колико као да беше за свог биће подпуно сигуран.

Тек што заборавише патраг стојећи люди у свом страху за едан часак на растеће беснило елемента, показа се код нѣи опет себичност као праџоц нѣвој прочи грехова. Што овај градоначалник у нѣговом заступљном чувству сретно седи немарећи за опасност, — мисляше високоучени доктор — те ће тай човек умрети у незнанию као псето!... Но још та накитна реч звекаше, а бура пусти све своје фуреје. У околини рикаше виор, превоз окретаеше се у вртлогу и талас најури унутра.

Ах моје сирото дете... моје дете... ко ће избавити моје дете! повика млада мати са срца продирућим гласом. Ти сама, одговори странац. Глас нѣгов прође кроз младе жене срце као надежде ясан знак: он е тако чисто и ясно звонио јој кроз уши, као да е пркосио бури и јаку люди.

Узимајте исполце и бацајте воду на полъ, повика управитель. А ви тамо веслари макните рукама и употребите ово кратко живота време. Мало езеро врло е лажљиво: то није ништа ново, а га већ познаем 40 година, и данас није први пут да се с њим борим!... Он стаяше као и пре чврсто на тимуну, и гледаше час на брод, час на море, час горе на небо. Навек ти е тай патрон онај стари подсмевач! мромрля Томаш из међу зуба.

Зар ће нас небо заиста заедно са овим изметом упропастити? упита поносита лепотица оног украшеног витеза. Та неће благородна госпођице, чујте ме! он е повуче к себи и шапутну јој: Я знам пливати, само ћушите! — Я ћу вас уфатити за ваш зла-

тан косоцвет и извући ћу вас на обалу; но ја само вас могу избавити!... Госпођица баци поглед на нѣну стару матер. Витез онази у очима нѣжне суседке осећанѣ дечије любви, и шапутну јој даљ: Предајте се Божјој вољи, — позовели он матер к себи, то ће јој за цело бити спасења ради на оном свету,.... а нашег на овом додаде он к томе у мисли. Госпожа от Рипелмонде имала е седам добара и једну слободну баронию. У госпођици пробуди се љубав к животу, љубав к оној варљивој протуви.

У сумрачку јасно се распознаше бледила лица, кад на еданпут едан страшац талас подиже превоз високо горе и с пусти га онда толико исто доле, тако да му табан и ребра пуцаше, као да ће се растворити. Страшан јук — мртва тишина.

Држанѣ оних сиромаша у предњој превоза части разликовало се оног речених богаташа и велможа. Колико год пута претише таласа брегови прогутати слаб превоз, притискивала е млада мати своје дете чврсто на груди; она се држаше надежде, коју јој моћна реч оног странца у срце баци; — нѣно око летело е сваки пут скромно светлећем лицу нѣног утѣшителя, и у век уливаше јој се нова вера, јака вера у слабой жени, вера матере. Само у божественоеј речи, у речи любви из уста непознатог живећи, очекиваше то обично створенѣ у пуној надежди и скоро без страха извршенѣ оног, што јој онај предсказа.

Не мањ беше вредно и војка гледати. Нѣгово сурово огорело лице издаваше черте равнодушја, као и код оног странца. Чврсто држећи се за крај површине бродског дувара, сматраше он упртим очима черте оног особитог човека. Разум и воља, те две снаге, које још немалаксаше у войничком животу, пробудише се у нѣму с младим осећанѣм. Према тој надвисној смелости (странце) којој се он чудити морао, стаяше и он не мањ мирно и разумно. И тако

узедо он себи оног непознатог за углед и спои се — сам незнаде како — душевно у нѣга. То уваженѣ смелости и отважности створи се у одушевленѣ, неограничено оданѣ и у непотресиму веру. — Осећања, која су код војка обична према крепком, победоносном и сјајном срећном обдареном војду.

Стара просјакњина промрља полајсно: Ах ја сам безбожна грешница! Зашто сам онако безчестно живила. Ах имам на себи велику неправду. Боже мой, дај да отрпим пакао у овој кукавној привремености. Утѣши се майко — рече јој војак — Бог е добар, он ненаграђуе са каматом. Ах драги господару Лампасат — настави бака даљ — кад би ја могла чути из уста ког свѣштеника: жено, твоји су ти греси опроштени! како би радо ја то веровала!... Странац окрену се нѣој са любви пујим погледом, који јој прође кроз жиле и кости, па јој рече: веруј па си избављена!.. Бог нек вам плати, драги господине! Ако се ваша реч испуни, то ћу ја за вас и за мене ићи боса нашеј драгој госпи у Лорето!... Она два тежака, син и отац, остане ћутећ, предавши се са свим Божјој вољи.

Тако стаяше на једној страни богатство, горделивост, ученост, порок, — као појатије целог човеческог друштва, скривеног за вештину и размишљањ о свету и нѣговим законима; но баш ту, и само на тој страни беше јук и трепет са тисућим осећањем страха. За тим стаяше узвишен над овим грађанског друштва особама патрон (заштитник) брода, снажан човек, нескрушен двоумљем, војд, краљ, буру смјло изазивајући и с њом борећи се.

На другом крају лађице слаба створења!... Једна мати са смешеним се на грудма дететом; — једна стара просјакњина, негда грешница а сад каињем скрушена; — један војак, покривен са белегама за растлих рана и у смеју безбрижно живећи; — на последку два тежака, живи узорци усиљивања и оскуд-

ности, отврднута радом, од ког свет живи. Сва та створења беху незналице, прости, безазлени, немарећи за размишљања и добит, но спремна, све утопити у вери. Невине парави, у којим небеше савест и осећањ затуплјено, ер љубав, кајањ, несрећа и рад разбистрише, скупише и ојачаше им вољу.

Чудна вештина тимунциџ донесе додуше лађицу близу Остенде, но она се изврну 50 кораци далеко од обале. У том тренутку викну странац са зажареним лицем тој гомилици ядника: Ко веруе нек иде замном! Затим устаде и у кораку пређе преко таласах. Одма за њим мати са дететом. За овом војак са простосрдачном заклетвом: Тако ми мов луле, я идем за тобом и у пакао! и он маршира преко воде, као да е тако морало бити. Стара грешница посла едан уздисай свемогућем, придружи се овом човеку и пређе преко мора. Она два тежака рекоше: Кад ови иду преко воде, можемо и ми. И они пређоше. И Томаш хтеде, но њгова вера ослаби, он потону неколико пута до врата, но окуражи се, поправи се и стаде ногом на тврдо. Сяђли тимунциџа укерени се као риба за планке њгове лађице. Онај дебели грађанин имаде додуше вере, но из тврдоће хтеде и њгово злато понети, те злато одвуче га на дно мора. Научник смејаше се гротом преко позива странца, и преко они (по њговим мишленю) луди глава, кои га послушаше; њга прогуташе таласи. Лена госпођица пропаде са неверуюћим любезним. Стара госпа потону тежином њњих порока.

Она мала гомилица верних пређе сувом ногом преко дивљих таласа у сред буре на земљу; чиняше се, као да нека неодољива рука уздржаваше беснећи океан. Из далека пробіяше дрктећа свећа кроз прозорих едне колебице страшну помрчину. Они поурише смјло тамо; свако од њих чуло е (при прелазку) у највећем беснилу ветра и таласа свог суседа ободраванњ, према нитко од њи речи прого-

ворио нје, ер свако се бавило са опасности и избављњем. Тако они изиђоше на суво; и кад се сви скупише око рибаровог ватришта, потражише они светлећег вођу, но не нађоше га.

Син човечески седяше на мору на врху едног камена, о ког подножіе груваше бесни таласи туменцију са планкама од превоза. Странац пружи руку, довуче га полумртва к себи, и положивши му руку на главу рече: доста е за сад — но чувай се да непаднеш опет натраг у зао пример! — Он узде морепловца на раме, однесе га колеби и купнувши на врата заиска, да се несретни прими. На то избавитель исчезну.

На том месту начинише познје морепловци ма-настир *Dela Mercis*; дуго време видише се у песку стопе избавителя. И кад године 1793. Французи у Белгију уђоше, узеше калуђери и однеше са собом свете остатке.

(Преведено по Кикингеру).

Септембра 15. у вече.

Читајући ради пресуђеня, — немачки превод србски народњи песама од Герхарда, најћем на ону дивну песму у којој се огледа величина поезіе којом е Србин обдарен, која се почињ:

„Боже мили чуда големога
Кад се хћаше по земљи Србији,
По Србији земљи да преврне,
И да друга постане судія! и т. д.

Потресоме ме последнњ врте у којима избавитель Србије Дрини води говори да ће и њће таласе скоро пребродити, и Босну походити, али јунак не-доживи тога дана ер е

Србска судба врло превртљива,
Пак е небо у кое е гледо
Избавитель робинѣ Србіе
После сунца навукла облаком,
И далеко одбила юнака
Од намере духа нѣговога.
Па најпосле прна неумитна
С родом србским још непомирена
(Ради греха неслоге косовске)
И смрт рану на пут му изтисну:
Горку чашу правог мученика
У сред земљѣ њиме избављене!
Кара-Ђорђе над Србиом звездо
За којом е синула слобода;
Ти си лепо браћу осветио,
Бирчанина и кнеза Алексу,
И све друге што су попадали:
Над гробом им уздрмао луну,
Те су врази пали хиљадама,
А тебе ће рука спасителя
Осветити са срећом народа!
То ће бити радост твојој души
И награда за смрт мученика!!

Другом јонаку.

(На Герхардов превод песме Филипа Вишњића.)

О јоначе међу јонацима
Славни Србе међ' твоим Србима,
Велик сине отечества твога
У ком си се Ти робом родио,
Избавитель њѣму одрастио!
Прими венац од мене девојке
А у име сваке ћерке србске
С твоје земљѣ, слободне Србіе,

Гдѣ-но дѣва сад лица не крие,
Нити више код колевке празне
Прси бију србске майке јадне,
Што су њина чеда погубљена
Ко певнице витлеѣмске жртве.
Куд е душман на јад пролазио
Србин туда иде певајући,
И данаске туда цвеће цвета,
Певајући србска дѣва шета.
Майка пева чеду у колевци
Како су где побіени Турци,
И споминѣ име — Попа-Луке
Карађорђа бойне „десне руке“.

Септембра 16. у вече

Док сам се ја с неким женским послом бавила
читала е К на глас нар. песме из књиге I.
Песма „Заовица вара Снаху“ опомену ме да сам ја то
другије слушала:

Сунце зађе за невен за гору,
Стрве се у двор сазиваю
Којој редак на водицу ладну.
Редак дође прошеној девојци,
Пути су јој на Войнове дворе,
Заклинѣ се преклинѣ девојка
Да ће проћи погледати неће
У Войнове дворе ни прозоре.
Кад е била спрам Войновог двора
У недра јој срце заиграло,
А чарне се очи омакоше
Те погледа у Войнове дворе!
Ал пред двором копля ударена,
За копляма коњи повезани,
А јонаци под калпаци шећу,

Кићен Войно међу њима шета, —
Бога моли прошена девојка
Да застане на водици ладной
Заовицу Войнову сею.
Што молила Бога намолила,
Застала е на водици ладной
Заовицу Войнову сею.
Ню ми пита прошена девојка:
„Ой Бога ти Воипова сею!
Куда ти се братац оправіо
Ил' на войску или по девојку?“
А беседи Воипова сея:
„Мой се братац есте оправіо,
Не на войску, него по девојку,
По девојку, ал по тебе неће;
Тебе куде трои кудиоци:
Єдни куде — люта као гуя;
Други куде — саньива дремљива;
Трећи куде — од горе (падајућа боля) болана“.
Проли сузе прошена девојка,
Люто куне, до Бога се чуе:
„Кой куди: люта као гуя,
Гуя му се око срца вила;
Кой куди: саньива дремљива,
Неимао у болести санка;
Кой куди: од горе болана,
Боловао за девет година,
Кроз кости му трава проицала,
А кроз зубе горка чемерика,
Земљица му кости избацала,
Што разтави и мило и драго“.
То изусти, па душу изпусти,
Од жалости за Воином своим. —

Септембра 17. у вече.

Са раним јутром почели су суморни, већ есени
облаци пловити од југа к сјеверу, што жителяма овуда

значи да ће дуго кише бити, која би врло шкодила
већ зрелом грождју. —

По данашњем кишновитом дану враћајући се из
манастира, посети ме наш познати стари пјесник Се-
вастіан, који као ревностан настоятель, а родољю-
бивви пјесник, предузео е да из развалина подигне
собе великог Доситея, пак му још напред велим —
и слава, и хвала!

Он донесе у руци наш књижевни лист „Седмицу“
и показа ми радостно како пјесник од Авале пева
„едной Србкињи“. Да ми сам тај пјесник не своју
песму у рукопису послао, ја из скромности неби при-
знала да се мене тиче, — овако — одазва се и ја
њему, и тај одзив предам моим листовима:

Песмама моим судбе разне, —

С одзивом твоим оцену даде,

Ти пјвче врстни! кога име

Данаске Србин свуда знаде. —

О ја се дичим одзивом твоим

На песме мое што чувство нише,

И још ма докле да певам роду

Не доби венац лепши више.

*

Али што рече песни твојој

Да есу наше ладне груди,

Веруј ми то е грешна скромност,

Кад лиру твоју сваки люби.

Певај нам дакле дуго, много,

О певај докле имаш света!

Столеће често нерађа певца;

А сада теби срећа цвета.

Септембра 18. пред вече.

И данас цео дан пада ладна киша с ветром, те
недаде никуд ван крова изаћи, и донети какав есен-
ски цветак за ове листове. — Читајући новине које

су данас с поште донете, пренела су ми се чувства
у далеки предѣл воєваня где се судба едног народа
решава. —

Мой е то народ што цвили давно
Под тешким ярмом душмана злог,
Пак му е данас послао славно
Обрану крепку сам с неба Бог.

*
Миліон душа на югу дальном
Престолу Бога подижу глас:
Укрепи силни сад православном
Цару десницу, он брани нас.

*
Храни га свуда Исусе благи!
За твой крст частни бори се он.
Крста нек с' силом поразе враги
Кои полазе на нѣгов трон!!

У вече.

Облаци се почињу разилазити и гдекоја звезда
помаљати. Звезде ме опоменуше на едну песмицу да-
ровите Дириџсаелд. Нисам ту песмицу баш добро за-
памтила, но чини ми се да е од прилике овака:

Далеко одавде
У едноме кругу
Сіаю две звезде
Ал мени на тугу.

*
У нѣину би светлост
Вазда погледала,
И за нѣима духом
У вис полетала.

*
То су очи твоє
Огледало јасно
Кое показує
Твоє срце красно,

*
И велику душу
Великога дара,
Коя ме песмама
Своима очара.

*
Да ми е да срце
То за мене дише;
Да га дивна песна
Мое име пише! —

У недељу 19. септембра у јутру.

Плаво небо сад се ено ведри
На нѣга се моя душа смеши
И помишла: више неба горе
Од куд сиплю ведри зраци доле,
Тамо, тамо, у вечитой влади
Седи царе што суди по правди,
Ком се сузе угнѣтених дижу,
Па ја оном кога оне стижу!
Свемогући творац тамо седи
Којѣ небо од облака ведри,
Којѣ може проведрити свуда
Црна куд е притиснула судба,
И послати 'вако ведрога зрака
Ко сад овуд после сви облака. —

После подне.

Писмо одной пріятельици.

Синоћ доби ваше мило писмо. Како доносителъ рече ко му га в на пјаци дао, ава, мама, Катица, скупише се око мене да чую шта пишете, и сви се обрадовасмо да сте здрави, и да се нас сећате, и често ове дане споминјте које смо под нашим кровом зајдно провели кроз два пуна лета. Ни ми ваи драга пріятельице с тим недугуемо, вр нема дана кад вас неспоминјмо, — ја и Катица писмо још у шетњу изашли а да нас нје и поток и брег и доља на вас опоменуло кад смо с вама пролазили, и свагда пожељимо да сте с нами и ви, али брда и шуме и тихо Дунаво леже сад међу вама и нама! Па још кад ледене санте Дунавом пођу, којима се мост, а често и чамци с пута уклопе, и нама пута препрече да се за дуго ни видити неможемо, онда нам остае једино сећанј — то благодатно својство којим е вечни промисл човека обдарјо. Оно нас често пріятније занима са удалјнима, него близост где-кој лица. —

Сад на крстов дан таман ја седо едан превод да довршим ево ти нам неки гостию — за које морам рећи — пріятни. — После ручка зажелише видити угљански майдан, куд их са Катицом одведем. Ви познасте дивну околину предјла овог, дакле нећу вам те образе красоте пером цртати.

На майдану застанемо још неке стране којима се и ми придружимо, и с којима, по обичном друштвеном току поздравимо се и представимо једно другом, па пођемо зајдно по майдану прегледати, после поседамо на клупе, и шта мислите шта е предмет разговору био?

Сећате ли се оног дивног површија по ком су угљанске колебице под сѣнама високи дрва подигнуте? Сећате ли се онога изгледа преко ког ти се око чак

на горама Србије зауставља, куд ми често санјарински погледасмо? — Сећате ли се како е дивно онде кад сунце залази и последњим зрацима вр'ове високи растова позлати, са којих тице певају вечерњу песму, и дальна звонцад пландуюће стоке чуе се по брегу? Сећате ли се и мислите ли да е то плънуло све који се у тој величественој сцени нађоше, па да о том красном призорју словише? О нје! лепота окружавајуће природе остае непримјтна, а дальни люди беше предмет оговарајућем разговору. —

Ја се одма из круга удалим, па седнем на једну клупу подалеко, и пожели вас да сте самном, у мислима одо у оне дане кад смо зајдно овуда ходале, и како смо у лепоти природе често и забрављали да ваи ови брегова има још света. — То опоминјанј учини да сам само вас видела и чула како о лепоти природе е усхићенјм говорите, ил ваи поглед на брегове Србије отечество ваше пренесе и чувства тамо, па говоримо о сјайној прошлости и незнатној садашњости народа нашега, — а кад сунце поче се с горама праштати, ја вас чу где певате ону нашу милу песму коју сте обично при залазку сунца певали:

Кад сунце светом прође,
На земљу ноћца дође
Звезде што небом сјау
За тугу мою знају и т. д.

И тако то сво време проведе у сећанју на вас удалјну, и оно е души мојој годило, а разговор окружавајући само ме мучио, и побуђивао на сажаљенј люди којі са изображенјм тако ниско стое, са изображенјм које облагорођава и срце и душу, и неумем вам изказати како ме тишти кад помислим да е та оскудица баш у нас Срба, у наши Србкиња.

Мене често занима та мисао да е крайнј време да се озбиљна пажња обрати на изображенј женске деце, пак сам наумила — т. е. ако ми кућевне о-

колности допусте — моје мисли о том преважном предмету у писмама на вас, која се самном и у том разумете, саобштавати, а стављајући и сва моя писма у мой дневник ког овог лета водим за спомен мојој Фрушкој-Гори, — па ако се овај дневник кад печата, могу та писма од које ползе бити, ер ми смо пред будућношћу.

Будућност она пред нама стои,
И нама звоном зорице звони;
Пробудимо се! айдемо на рад
Време је за нас већ крајњи сад.

Мала Милица у велико говори: зна да се моли Богу, зна да каже да је Србкinja, зна већ из историје да су Деспот Ђорђа затворили III, да је у Србији било много певала чича, кои су се звали Турци, па су клали люде и малу децу, онда је Ђорђе све те певале чиче убио. Она њихове ликове познаје и своим их именима зове: Деспот-Ђорђа зове „сиромаша деда“, Карађорђа „велики чича“, Чичу „чича туче“, па како ко дође она води пред ликове два несрећна Ђорђа, и њихову историју преповеда. Зна да каже „живио цар Никола!“ —

Сад с Богом остайте! срдачни поздрав од нас свију вама обома. Ја сад одо са Катицом и малом Милицом у виноград. Гледајте да нам скоро дођете.

У вече, дошавши из винограда сети се оне Франклове песме „Он болѣ зна“, коју сте желели у преводу имати. Ја сам је неки дан за вас превела, и шаљем вам је са срдачном Богу молитвом, да онај невидими ловац који се вашем обојаном супругу, с којим се ваша душа разуме, истина у виду бриге и скорби због непостигнуте цѣли приближавао, не буде његов живот забелђио, које би и за вас њјну супругу, и за цело Србство печални губитак био. —

„Он болѣ зна!“

Еле се младе у висину дижу,
Кроз свѣже лишће сунца зраци вире;
По гранам' поју свуд крилати гости,
И свуда пролећа милине се шире,

*

А едан ловац тумара по роси,
Смртна му стрела виси о рамену,
Он је на дивљач чеће управити данас,
На други лов као да смера, и пут свой намену.

*

Погледа дрва од земљѣ до вр'а,
Гдекоје задрма, оно га росом посу,
Да му захвали што га додирну
Ка' оно пријатељ раме пријатељу. —

*

Ал ловац оштрим ножем крстић реже
Да младо дрво на есен позна,
Па вели: снивај сад о весни.
Ја сам тај што судбу болѣ ти зна!

*

Свуд иде тако, ко' смрт, пролећа стазом,
На млога дебла реже свой знак,
Те шумска дрва, крстићи бели
Личише скоро на гробља праг.

*

Тако по гори люди иде ловац
Невиђен, и билѣжи срца
Лако и тихо, да незнаш каде,
Али си онет његова жертва.

*

И мене посети у виду туге
У виду скорби, и напои ме
У тихой ноћи из свог неара,
Те с моих очію санак отиде. —

Забележио ми живот ножићем своим,
Често се знак тај из тиха позна.
Но ја се надам још којој весни и песни,
Али — о јо! — он болѣ то зна!

Септембра 20.

Писмо Г. В. С. К.

Ја сам код вас велики кривац што неизпуни своје обећањ да ћу вам што пре послати још преповедака, обичаја, басама и чарања нашега народа. Ви ме у вашем писму кое сам синоћ добила укресте за то, па ипак ја вам се немогу друкчије оправдати до опет обећањ да ћу вам то зимус скупити и написати, кад буду жене код куће седиле с преслицом, а сад су у другом послу.

Са подскочицама нећу вас моћи послужити ја, из узрока што такви има свакојки, па нити би којј сеоски момак исте предајном изговорио, нити би га ја на то ободрила; — него ако ми која до пера дође, која невређа чувство стида, ја ћу е на артију ставити, и вама послати да с временом непропадне. Остале по мом мишњу требало би искоренјавати, а не купити и у књизи чувати, ер оне неносе на себи печат нар. карактера, него развратности у коју наш народ на жалост суноврат пада. Ено нам наши народ. песама кое показују да е стид у карактеру србскога народа: У нар. песмама кад млађи са стариим говори, он каже: „Зазор ми е у те погледати, а камо ли с тобом беседити“, а данас у колу брбља србски момак безобразне подскочице, и не обзире се што стари люди и жене код кола стое. И песме кое сад у народу постају, треба предати мут-

ном Дунаву да их у пропаст носи, а не скупљати их и печатати, ер оне показују дух развратности кои е нашим народом овладао, и кои би требало да власт и свештенство изкоренјава, нарочито свештенство.

Песама из србске войне са Мађарима врло ће мали брой бити што ћу их скупити, ер су већ изгубљене. Сленима, тим единым сачуварима наши нар. песама забранјено е од власти те песме по манастирским славама народу певати, а у самом народу слабо се чују, но ја ћу сваког сленца кои ми пред кућу дође упитати за њи.

У губитку ти песама ценим колика е ваша заслуга што сте нам оне наше нар. песме од пропасти сачували ер и оне се већ губити почеле; Србкињи фрајли биле су просте, та е требала „Норму“ „фра Дявола“ и друго што е туђе (и сад ми е смешно кад се сетим кад сам ја из Варадина из школа кући дошла, па мом Ави и Мами свирам у гитар из свию опера, најтеже варијацие, ал неznam ништа србски, а мени Ава еданпут рече: „та ти дјесте незнаш ништа свирати, жали Бог мои новаца.“) а у простом народу држале су се само још сватовске и мобарске песме, ер и сеоска девојка почела е већ певати „ах любви паклена“, наречито оне кое су ближе варошицама, и оне од оне стране планине.

Причица из народа могу вам више написати, Ава их доста зна. Оне две кое вам е он причао кад сте код нас били, ево вам по жељи овде написане:

Год. 1848 и 1849 кад е била србска война с Мађарима, Урош Гойковић начини себе неким нар. јунаком, и доби е од патријарха наименованј нар. комесара. Сакупи око себе повелику чету, са којом ни е нишао на боишта да се би е са Мађарима, него е с том четом ишао те плячкао убио и палио и саме Србе, да е од нѣга у великом страу сва околина

била, нити се он боја више патријарха ни одбора. Патријарх пошлѣ Ореля са граничари кон Уроша ухвати и — стреля. Чета се Урошева разбегне, а Орель са свои граничари остане у Јзку. Едног јутра ево Орельови граничари и у наш В. кои казаше да ће после подне и „Господин“ доћи, а свуд е по околини ишао, само у нашем В. још био није, па е то од уста до уста летило да ће Орель у село доћи, ер дѣло са Урошем начинило га е у пароду већим јунаком него све битке у којима е био, а богме ко е злу савести имао и стрепио е од њѣга. — Тог истог дана у подне дотрчи едан србијански официр на коњу, и јави код нас и у манастиру да ће овај час бан Ђлачић доћи. Наеданпут зазвонише звона наша и манастирска, ударише топови, упарадише се Орельови граничари пред обштинском кућом, свет поврви на наш главни сокак, а кад бан дође и прође, една жена приступи да пољуби Аву у руку, и запита га: „а ел те попо, ел то тај Орель“? Попа се подбочи па рече: „иди баба Марта Бог с тобом! та то е море бан, знаш ли бан“. Ал баба Марта одговори: „хм, бан! а ја богами мислим Орель кад тако пуцаю и звоње“.

Шта е баби Марти бан спрам Ореля. — Она друга прича: Еданпут после гладне године кад е така скупоћа била да е сто новаца ока брашна била, славили су Буковчани и држали у цркви благодареније Богу што е нестало гладн. После цркве дошли су под сеницу гди е постављен стол био, на столу читав лебац, проја, и чинија са кромпиром. Ту свештеник освети водицу, благослови лебац, и преда га првом старешини, овај лебац пољуби, и почне му говорити: „Мили лебцу, сладки брате наш! Ти си био твоју браћу оставио, и отишао си од нас, па смо ми за тобом горко цвилили и плакали да се до Бога чуло, а видиш сад како смо сад весели, и како Богу благодаримо што си нам се повратио, па немој брате

више никад да идеш од нас, кад е сам Бог казао и тако уредио да се брат са братом перазставља.“ За тни пољуби лебац и дода оном до себе, тако сви редом пољубе лебац и поставе опет на стол. За овим свештеник благослови проју, дода оно старешини, овај е пољуби и стане и њој говорити:

„Просо, мила сестро наша! Ти си наша сестра, и нашла си се браћи у невољи, хвала ти сестро! Сад иди сестро, тако е Бог наредио да сестра од браће мора отићи, а браћа да остану заједно до века.“ За тим сви изљубе проју, и даду едном кои е однесе.

Сад свештеник дода овом чинију са кромпиром ком овај говорити почне:

Кромпиру швабска рана! Ми те више неели да Бог да! Бела пшеница то е србска рана од памтјевака, као што си чуо кад слепац наше песме пева нема нигди да каже „бела кромпира“ него „бела леба и руйнога вина“; зато ти кромпиру иди од нас, ти наш ниси, ми е тобом живити неможемо.“ — Па ону чинију е кромпиром тресне о земљу. —

Ето Вам засад те две приче, а од они староцрквени књига добила сам само едну; но Ви ми неписасте оћу л Вам ако такови књига добием пошто послати, ил оставити док Ви на пролеће дођете?

Ево се сад сети едне приче из народа, која може бити поучителна за суевѣрне:

Причаю да е овде у нашем селу едан човек при смрти оставио аманет сину да га лепо сарани, и после свега што цркви платити треба за звона, за полелей, за баряке, рипиде и чираке још цркви да поклони пет акова вина и аков ракије. Син све по завету учини; али кад дође да поклони цркви вино и ракију, рече му жена: „Мани човече поклони; доста се попило, да му е просто, ал то богме на цркву недай.“ Човек се за женом поведе, и затая очин аманет.

После године дана истог вечера кад е отац сину аманет предавао, и исте ноћи умрео, седели

су муж и жена дуго, и разговарали се о смрти оче-
вой и како су га лепо саранили, али затаяни ама-
нет неусуди се ни едно споменути. —

Легну спавати. Када би глуво доба ноћи нѣ
пробуди страшна луна на тавану од које се сва
кућа потресала. Муж и жена тргну се из сна и чи-
сто занеме од стра каква је то страшна луна била.
Луна бјаше баш над њином главом таква као кад
би когод каквим тешким малѣм ударао. „То је отац,
иде по аманет,“ рекне у смртном стау муж жени, која
је сва дрктала. На еданпут стане се нешто тешко
вући по тавану што је на поћној тишини страота из-
давало и над њима гредице потресало. „Ево га!
сад ће доле“ — цвокотајући зубма промуца жена,
„мене ће прву удавити, ер ја ти нисам дала да даш
што је отац цркви оставио.“ За тим зачне опет луна
на едном месту, па опет повлачећ неког терета по
свом тавану. — Айде жено да се Богу молимо! ре-
кне муж жени, па сиђу с кревета, падну пред образ
светога Николе, и стану се свесрдно Богу молити
да их сачува пак ћею светой цркви дати десет
акова вина, и два акова ракије. У том је и луна све
помањја бивала час овде час онде, и на еданпут
стане се онај терет право к баци вући, а стра мужа
и жене достигне највећи степен, и немогоше ни ре-
чице проговорити, само што едно друго гурне. — У
тим се нешто стропошта с тавана, и са великим
треском и лупом падне у куйну баш пред собна
врата, а муж и жена падоше у соби од стра. — Они
су сами причали да тек кад је ваикаде свануло мо-
гли су истом разазнати шта се око њи збива, и кад
су чули да свет у велико сокаком иде, усуде се и
они на полѣ изаћи, и кад су собна врата отворили
нађу мложину земляни црепова, а кућићг белова где
пред пећом на огњишту тихо почива. Еле први по-
глед на црепове и белова разясни им шта је било.
Белов је из шупе, која је с кућом под едним кровом,

са кола скочио на таван, па нашоќао велики ђуп у
ком је маст била, турио главу у ђуп и лизао га до
некле, а кад није имао шта лизати, хтео је главу из-
вући па није могао, он је онда ђупом грувао, вукао
се на трашке по тавану овамо онамо, док није наишао
на бацу и с ђупом заедно пао.

Ово разяснић незадржи мужа и жену да не-
даду светой цркви што су обећали, ер веле да су
могли од стра и умрети или полудити, да их није сам
Бог сачувао.

За сад молим да будете са овим причацама за-
довольни док их више не сазнам. Шалѣм Вам их у
писму ер знам да Ви због езика и правописа све
прерађујете. —

Мило ми је да ме је Крупија ядранка поздравила
и да ме се сећа. Кад будете г. Милану писали мо-
лим Вас да и Ви њу од мене поздравите. Ја се Кру-
није више пута сећам како ме је питала кад Вам је у
Митровицу код г. проте на састанак изашла — „а
есу ли Бога ти Милицо овђе сви Ришћани?“ На пи-
танѣ што она мисли да овде у Митровици нису
„сви Ришћани?“ рече му да по томе суди што
пролазе по крај цркве а капу не скидају. Безазлено
питанѣ, али врло на свом месту; — још да дође
Крупија у друге вароши и села (Митровчани иду при-
лѣжно у цркву) неделом и светцима, рекла би —
куку мени, каква је то лепа црква, а тако мало овђе
Срба има! Ер Срби покрај цркве пролазе, а неулазе. —

Јао ми је тога, врло жао што писате да мајка
и Мина нећею у бербу доћи, а ја их ово дана
сваки час очекива; по наравно кад је мајка слаба
нисеу могле доћи. Дай Боже живота и здравља па до
године да будемо у то лепо доба у Фрушкой заедно.
Ми ћемо ове неделѣ почети у име Бога бербу, сад
спремамо бурад.

Сад примите сви од нас срдачни прјатељски
поздрав.

Септембра 21. у јутру рано

Данас за моје листове немогу имати ништа, ер се спремамо за бербу, коју ћемо у име Бога сутра почети, али да мой дневник не прича данас како се меси лебац и тарана за бераче, поранила сам да ставим слѣдујућа два превода:

I.

Любомирски.

(По немачком.)

У сокаке пусте ћутећ

Књаз Собѣски улази,

Који разби турску войску,

Бечу тебе избави!

*

Ћутећ' езда племство польско

Око свога войводе,

К'о шарена дуга око

Вечерњаче сјайне звезде.

*

О побѣдо кад е гробљ

Драге браће остављено!

Жетво после кад е тучом

Златно класѣ побіено!

*

Ћутећ езде бойни друзи;

Само с' една смеше уста,

На која сад изалази

Смей и друга шала пуста.

*

Любомирски за ког с' каже

Да за сузе незна никад,

Но да му е око ведро

Као југ и сунце свакад.

*

Сваку тугу зна разтѣрат'

Са шалливом којом речи,

И ма какве срца боли

Любомирски шалом лечи.

*

Он поздравља познате му

Све сокаке, и школски кров,

Родитељи куд га слаше

У наука светли дом.

*

Наукама біо е веран,

А као њима и свуда:

На балови први играч,

Први гди се с чашом куца.

*

А сад све е порушено,

Свуда сама развалина!

По сокаци гледећ пусти

Млади Поляк проговара:

*

„Лепи Бечу зло с' изгруван!

Немогу те познати,

Ко богинѣ кад нагрде

Лице лепой невести.

*

„Твоје крчме свуда празне

Храм весели некада!

У скамја пусти чами

Сад богиня Самоћа!

*

„Сада место оне капљ

Коя срце и дух крепи,

Из бурета празног крчмар

Гди е скривен біо лети.

*
„Ой пад крчком свели венче!
У којој су бурад празна,
Зар неможеш умамити
Од нас кога госта жедна?

*
Флауташи, егедаши,
А ма гди сте сада ви?
Тамбураши и цитраши,
Весео свете гди си ти?

*
„Ево моя нога игра,
Дай Мазурку овамо!
Само да ме коњ нелупи
О срушени зид тамо.

*
„Лепо е било тамне ноћи,
По Бечу се шетати,
Весео, или санјарински
Сјайне звезде гледати.

*
„А ко би се сада ноћом
Овим чудом шетао?
Та по ови развалина
Нос би лако разбио.

*
„Храму Муза, твоје двери,
Затворене су сада;
А што мени таку любови
Неучини никада?

*
„Што му драго, прими и ти
Овај поздрав мојих суза:
Кад загрми гром топова
Онда мора ћутат' Муза.

*
„На прозоре редом горе
Сад ћу бацит' поглед мой,
Оће л' која лепа ружа
Послат' доле поздрав свој?

*
„Есу л' руже свуд увеле
Или красе други стан?
Е ли задај ратнѣ бурѣ
Њима био несносан?

*
„Лепи Бечу ма шта било
Ње за те да тужиш,
Већ у зиде порушене
Ек веселя да вратиш.

*
„У ведроме зраку сунца
Што е синуо над тобом,
Ево я сам прва шева
Што т' долеће са песмом!

*
Тако с' певао польски сине!
Но ти трунеш одавно,
И одавно с' из пепела
Беч до звезда диго славно.

*
И сад има лепи ружа
Ков красе многи дом,
И ори се на све стране
Беч са песмом веселом.

*
Блистаю се свуд палате
И високи дворови,
Отворени свуд и пуни
И муза су храмови.

*
Нису више празне крчме,
Бруе гости весели;
За то што се тога тиче,
Ти се за нас небрини!

*
Ал погледай у дальину
Отечеству лепом твојоме,
Пак ћеш моћи заплакати
И у гробу леденоме!

Врбованѣ.

(По словачком)

Дванайст у крчми свирача свираю,
Свет се нагнуо, момчад подвикую,
Крчма пуна люди, најпосле играти
У крчми почеше млади врбонкаши;
Ногама заплећу, рукама такчаю,
А на момчад младу они погледаю.
Јоване! Јоване! у младостне дане
Недай се занети међу те катане,
Мундир теби даю за ту кабаницу,
Оће те преварит' на мою душицу.
„Добро е некоме код пећи седити,
А незнате шта младић мора подносити
Кад заигра срце, а мишце набрекну
К'о кишњни бобрци па оће да пукну,
Кад се мисли ров, а нигди да стану,
Нађу шта да творе, па ту да остану,
И кад он јуначку песмицу запева
Па тек пустой гори своје туге пева,
Са срца и с душе тајни глас излази
Па тек у стенама одзива палази;
Још се ние ни разишо глас ми по долици

А већ грмљавина одзива се мени.
Мати моя мати, кад си ме волела
Зашто си ме такој судбини предала!
Тиснула си ме у тај туђи свет
Као кад из црепа изађе млад цвет.
Тежко е претежко њиви без кишице
Још е теже кад каква туга мори срце;
Ер кад нема кише, онда роса влажи,
Бећар нема ништа, већ за лепшим бежи,
Бећар нема ништа до паду једину
Да ће кад имати милию годину“.

Јован за столом седи разжалѣни,
Седи разжалѣни, врло замишљени,
Очи му плачеду, лице му се меня.
„Ах гди да на свету нађем утѣшени! —
„Ођу ли ићи да косим шеницу
„Или ћу препасат' јуначку сабљицу?
„Коса се о камен може поломити,
„А Сабљи се бритка може отупити“.

Катане ногама вешто заплећеду:
„То су момци то су што мамузе носу,
Не ти одрпани што девојке просу.
Пимо момци, пимо, ко више може пити,
Наш е краљ богат, пак ће све платити“.

Мамузе звецкаю, чаше се куцаю,
Некоме у здрављ сви сад напјаю,
Сви сад напјаю, и руке дигаше:
„Сад си наш Јоване“ — весело кликнуше,
Сад ћеш носит саблю — зелену доламу
На коњу јхати равно вицишпану.“

Веселе се момци, а музика свира,
Јованова майка с врата проговара:
„Тешко сам те сине и горко ранила,
А где сада шта сам тужна дочекала!
Ја сам се надала бит' майка три света
А сад и тај едан од мене одлета.
Сад могу продати коњ и волове,

Може гром ударит' у пуге стодоле ;
Ер ће све коровом и трѣм зарастити
А врапа на крову гњиздо насадити
Кад буде од свуда людма поплашена,
Доћиће да живи ли никога нема,
Пак ће на крову жалостно гакати,
Кад за тобом майка буде умирати“.

Јован поднапити тихо поиграва,
Драга онет свога драгот оплакива :
„Шкода што то пре нисам дознавала,
Ја би ка кошута од тебе бегала,
Нити би ти своју веру задавала ;
Или би на врати крстић урезала,
Под крстић три слова пером написала :
„Ето момче три пута, а четир путанѣ,
Па иди куд оћеш, али не код Ане.
Ил' иди путаньом до бистре воднице,
Не седи бадава овде код Анице,
Погледай у воду пуна е рибница,
У широком свету пуније дѣвица“.

Жене горко плачу, момчад узвикују :
„Подај Боже людма оно што немаю :
Ком требаю коньи а коме волови,
А коме девојче по нѣговој волѣи.
Госпођица бела треба господара,
А сабљица бритка та треба јунака“.
Сабљица се блиста ко зорица она,
На њо се подупре рука Јованова,
На њо се подупре, погледа около :
„А зар мора овде тако бити као што е досад било“.

Мало доцније.

Једна народна песма

(Овај час прениса од Паве сленице из Срема)

У свѣст се паћи немогаше
По лепоти на гласу ђевојка

Ко Ђлица една сиротица,
Сиротица без оца и майке.
Што е лиѣпа то е врло мудра,
Млоге књиге кажу изучила *)
Од малена код бабайка свога.
Што е лиѣпа болѣ да е слиѣпа,
Што е мудра болѣ да е слуда
Кад е тако пѣна срећа уда :
Запроси е войвода Маринко,
А Маринко слика и прилика
Бити глава Ђлицѣ ђевојки ;
К том Маринко нѣой се кунѣише
Да е воле кано очи своје
Од како е угледао младу,
Ал' да ником неказива рѣчи,
Ер му беше у животу люба
С којом га е оженила майка,
А на силу да е Бог убѣ.
Још у књизи нѣойзи говораше :
Пођи за ме, кајати се нећеш,
Волећу те, омрзнут те нећу,
Ер си може срцу врло драга“.
Кад Ђлица књигу проучила
На очи јој сузе удариле,
А войводи срце полетило,
Па му на мах књигу одписуе :
„Поћ' ћу за те войвода Маринко,
Или за те, ил' за земљу црну“.—
Стаде сиремат' кићене дарове
Чим ће свога даривати война,
И нѣгове сироте без майке ;
Она спрема кићене дарове

*) Ово е друга народна песма кој ми до пера долази,
где се каже за девојку да е млоге књиге научила,
што јсно сведочи да е просвета и наука и код нашег
народа била у дому сведно као и код други срећни
народа онога времена. —

А войвода по звезди поручи :
„О Блице мои яди велѣи!
„Удаи се душо за другога;
„Мое шѣри гуе присојкииѣ,
„Неће куе у дворе маѣю. —
„Кад узимаш чедо од срдашца
„Па ако ти буде мушка глава
„Надени му мое име душо,
„А надиме : мой несрећни войно.“
По сунашцу Бла одговора :
„О войводо мое несуреѣи!
„Ти у срећи шѣри разудао,
„И мога гроба полазио.“
То изустѣ, па душу изпусти.

У вече.

Писмо М. В. К.

Немогу писмо твом г. оцу оправити, а да и теби коју врстицу неприложим да и непосредно дознаш како ми е жао што ниси у бербу дошла да заедно проведемо то лепо доба у поднебию Фрушке, кад природа свога посланства последниѣ плодове предае, а свако живо тај дар весело прима од майке, која ће се задуго у покров мртвила увити, а кад се к нама опет са даровима поврати, Бог зна кога од нас сад живи биће руке на вѣки скрштене, па неће моћи дара јој примити.

Ми смо хтели сутра почети бербу, али Ава одложи до прексутра, а ја пред вече изађо у шетњу у наше винограде са К. и малом Милицом. Обично се заустављамо у виноград у где е моя марела, од куда е диван изглед по околини, и у даљину на брегове Србије. К. оде мало раније због детета кући, почем

смо е накутили виновом лозом и грозђем : савили смо јој едну лозу око главе и назадевали мали гроздѣна, и тако исто и око пояса, па е изгледала као мали Бахус, и нама много радости причинявала, још смо пожелѣли да си нам ти овде, па да нам е тако живописеш. —

Ја иза њи останем да зе тебе насликам пером овај дивни образ природе, која е сад у праштаню е нама, предавајући нам своје последниѣ дарове. Погледиш по виноградима, грозђе се румени и плави кроз лишће кое е већ есен заданула; онде се жути дгуња, онде румени зимска крушка ил ябука, а све е последниѣ природе дар! Овде — онде видиш самотног пудара, где стазама хода, и великим бичем завитли и пукне на црно јто чворкова, кое е нагло да где у члан падне! По високим трешњама бели се на мотки подигнут дрвени витлић, кои најмањим ветрићем покренут, окреће се, и дав од себе гласа, кои се по тишини природе подалеко чуе! Кад се вече спусти, онда се укажу разсејане пударске ватре, кое трепте као какве велике звезде, и са земљ ноћном небу и звездама неизказано дивно одсејую! —

Ово нека ти е само скица од дивоте ове, коју ти само зато шалѣм да те красотом својом превуче и постане предметом вештог кишта твога. —

С Богом! прими срдачни поздрав, и поздрави нашег пријатеља Франкла, г. секретара и секретарицу, и све.

Твоја

Септембра 22

Преводи:

Два путника.

Одломак из петнајстог столећа.

Видители ону на поврнѣ једне ливаде незнатну варош кроз коју една мала рѣка протиче; она е само

знатна због они пет кула са звонама, едног великог здања, и едне на источном брежуљку особито саграђене куле. То је варош Лош, у войводству Бери, рѣка се зове Индр, а у кули на којој се позлаћена застава вје, затворена је лепа Агнеска, која се својеволјно ту заточенију предала кад је нѣн љубезник краљ одпутовао у своју престолницу Бурж. Она је то из љубови учинила да тим угове љубоморству Карла седмога, који се опет нѣој за љубов отважио и само краљѣвство жертовати. Агнеска чека краља, али краљ има узрок што се још не може натраг у Лош повратити.

Видители од оне стране друма, куд најлепша лепотица света своје чезнеће погледе управља, доле доле сасвим на дну хоризонта едног на коњу путника? Он езди сасвим сам, и чини се као да му сѣверни ветар оће да однесе огртач и перяницу. Видители га — но више га не можете видјати, ер се из међу вас и нѣга спустио облак.

Тай је путник сишао са свог арапског коња, и ушо у едну сламну колебицу у едном углу луга, да се у тай ма закљони од беснеће олује, а можда и за то да непокисне, да може у пристойном оделу изаћи пред Шабана председника.

Колебица и коју је путник ушао била је притажанје еднога угљара, који је с породицом одсуствовао; но у колеби бјаше едан сродовечан човек, бледог лица, и у лећим простом оделу, који сасвим слободно као у својој кући пропирује од сировог корова ватру. Овај други путник стран, и од зла времена закљон тражећи као и онај први, чинио се у овом остављеном сиромашком стану сасвим задовољан, као да је у својој палати.

Сад започне онај који је пре дошао био: Ваша милост стоите на врати са узлом у руци као да би искали милостину?

Ја сам драги пријатељу! одговори после дошавши путник, делио од пре сам многим људима милостину, но никад неулазим ни у најсиромашнији стан пре, док незаиштем дозволенје од господара чји је стан.

Господар сам ја, рече нашавши се у колебици: ер сам овде, — изволите само унутра! Она хуља газда нје овде, огрејте се само добро код нѣгове ватре, па онда да ми помогнете тражити едали је какво стакленце с вином у ове прије сакрију.

Ево добре рачије, коју ја увек са собом носим кад путуем, рекне онај други путник.

Ја баш имадо жеђ велику — ви као да сте човек који добро и угодно живи, ер вам је рачија особита. А куда путујете?

Ја у Лош.

И ја тамо идем. А познасте ли ви кога у Лошу? Пре неколико месеци мој пријатељу, познавао сам тамо сваког.

Како то — а сад? —

Ви као да сте јако љубопитљиви.

А ви скривени у ћутану — но ја могу и умерен бити, престанемо од тог разговора. Ви можда и пак немате неправу — познасте ли ви президента Шабана?

Ја к нѣму идем.

И ја, рече први путник.

Назљиво погледаше оба путника едан у другог, па онда рече коняник:

Ваше име?

А есте ли ви мени своје казали? -- Што му драго, ја се зовем Ландри, сиромаш сам као ђаво, па идем да тражим едно место код краљѣвски судово.

Тако? — мило ми је што се састадо с вама. Ја сам у некој неприлици због моје добара поради неке парнице, коју ми наметнуше. Ви без сумње разумевате законе краљѣвства?

Ја? Та ја не знам ни едног параграфа.

Па оћете и пак да примите званіе?

А шта знам чинити? Я кои имам на рани жену и трое дече. Дуго време одправљао сам едан гадан занат, био сам увода, па онда сам био итак, и шта я знам све шта сам био, но сад сам се покајао, и наумно сам да још данас ступим у мое званіе.

Я вами и вашој деци желим срећу, одговори страни, кои удубљен у свое мисли ніе ни полак чуо шта овај говори, дакле примите се Ландрі званія, и одправљајте га поштено, а почем нас е промиел овде саставно, то ми допустите да учиним едно добро дѣло — можда е последнѣ у том отечеству!

Злато? — кликну зачуђен први путник, о та кажите ми ваше име, да се за вас са мојом женом и децом Богу молим.

Име мое пріятелю мой име е едног прогнанника, но я се нећу никад стидити изрећи га, ер е име едног човека без порока. Я се зовем Жак-кер. —

Ви милостиви господине? викну Ландрі одним кораком натраг ступивши, зар сте ви онај злоуди кралѣвски среброключар ком учинише парницу у Буржу?

Я сам вам казао да сам певин. —

То се мене нетиче. Ви сте милостиви господине осуђени.

Како осуђен? у прогонство? Да мой пріятелю, у прогонство, настави копяник, сад сам позван у Лош да тамо примим последню заповест од краля мог господара. Президент Шабан, кои е мою парницу и предложіо, оће самном да говори, и без сумнѣ да ми преда кралѣвску заповѣст, с којом ће ми се дозволити да узмем о свом трошку одну лађицу, и да с мојом породицом идем у источну земљу. Тамо хвала Богу имам сродника и пріятеля.

Милостиви господине! неидите нипошто у Лош. —

А зашто?

За то што я тамо идем.

Па с тим болѣ, бар ћемо путовати заедно. Имател' волю узашити мога копя? Ер ми се чини да сте слабог здравля.

Я се сад здравіе и болѣ осећам него што ће те се ви осећати кад будете ступили у собе президента, одговори први путник.

Сад с Богом! и будите здрави, време се разгалило, а мой коњ копа ногама, видићемо се опет у вароши.

Чувайте се неидите у Лош, викну Ландрі. Ви сте пред суд позвани а и я сам; президент чека вас, а чека и мене, само нам е различан посо, врло различан. Едној речју милостиви господине, я идем у Лош да вешам, а ви да будете обешени.

Како? Зар сте ви — —?

Тай сам я, — милостиви господине! —

Сад видите како Ландрі отмѣном господину руку пружа, кою овај несме да стисне, и кад се они брзо на противне стране удалише, рече среброключар почем пайпре свог арапског копя оштро ободе: Тако се благодари Јовани д'Арк и мени; нама двома деци из народа, кои смо можда избавили отечество ово.

II.

Игранѣ у самртном страу.

У време паметидостойне обсаде Ліона коя се у буну догодила, біаше пѣсник Фонтанес тако не-срећан у сред развалина ове вароши затворен бити; неприятељске бомбе разрушише му кућу, и он немогаше више никад ону знатну суму злата, сребра и банки, што е као човек прикріо био, паћи. Имао

е Фонтанес младу лепу жену, и едно дете, кое се скоро на свет родило, те тако пун брига и страха за ова два пѣжна створа закључи поред све опасно-сти да остави варош. На ту цѣл морао е прво и прво прибавити пасош; па кад е ту незгоду и опасност победіо, дође друга, при којој би највештин измишљачки дух очаявати морао; особито кад се тицало тога, како да се изнесу оне драгоцености и адиђари међу којима беше едан републиканској идеј противан пеар, ког е Фонтанесова породица још у време Олимза од едног монарха на дар за одличје добила, и на ком е неки особити вештак изрезао грб краља од Сардиније. Ту драгоценост изнети за-даваше му највише страха. Шта е могло опасније бити него едан такови пеар у оно доба, кои е у та-ком почитаню био, па још кралѣвски грб на себи имао! То би значило трипут подномагати Пшта и Ко-бурга. На опет мораде се са тим опасним пеаром заедно из вароши изаћи, или изложити се известной смрти онде; мораде се из вароши одлазити и оста-вити све помоћи изворе? Ко би му онда могао пред-сказати дал ће жив из опасности изаћи, и куд још мора бегати, и докле ће трајти његово изгнанство!

У тој невољи закључи пѣсник отићи едном свом познанику, неком добром и поштенем републи-канцу, кои е до скоро као баштован мирно и задо-вольно живіо, а сад сасвим бјаше сироман пронао, од како баште исто тако као и палате зло прођоше, и од како републиканска земља нехтеде нисчим дру-гим рађати до са стаблама слободе. Код тог позна-ника свуче Фонтанес свое обично одело, па га за-мене одењом правог Санскулота, како би изгледао по оделу као какав бунџија. Сад мораде црну раз-барушену козу имати, ер шта е онда већма забра-њено било по учешљана и заглађена против слободе коса! Он обуче широке панталоне и гвожђем око-ване ципеле без шнола; старе свое шноле остави

баштовану да их положи на олтар отечества као па-тријотски поклон. То, и још друге неке налоге ба-штовану предавши, наскоро био е наш пѣсник за свое предузеће од главе до пете снабдѣвен.

Неколико часова после тога изађе едан тежак са тешким пртеним завежљем из едне куће, а тај тежак не беше нико други него наш пѣсник Фонта-нес. У пртљагу ког он на леђи носаше било е сребро и злато, и онај опасни пеар. Тешко и лагано ко-рачаше преобучени тежак, и дубоко стенијаше под своим теретом; неколико кораци за њим ишла е његова млада породица са пасошом. Они морадоше проћи баш покрај оне ужасне смртне справе која е онда непрестано свој посао радила, у сваком тре-нутку са претећим ударом спрејна, а своим замаем никад непромаша. Сироман Фонтанес пребледи, његова сујруга поче примјетно дрктати: њиов положај постаде врло страшан. Да су били другим путем отишли и ту смртну справу обишли, нали би у по-дозренј; усудивши се дакле овуда проћи, морадоше тој грозној за човеческо уморенј спрејној справи смјло у очи гледати, ер најманњи знак гнушаванја овде е значіо као преступленј, и излагао их е страш-ной опасности да на себе обрете позор, кои би за њи зла слѣдства имао, дакле такови позор морадоше се са свим силама упети да одклоне. Али како ће они мирно и равнодушно гледати онај страовити мач на ком се још пушила крв можда каквог при-јателя! Ал нужда гони, на нешто се мора одважити: већ е мач пред њим, и Фонтанес вратом и главом погнут, притегнувши каише од пртљага на леђима, гледаше занемљн и застрашен на смртну справу.

Сад му приступи една хуля ког крвожедљиви поглед никакво добро непредсказиваше, едан од они люди кои никад са тог ужасног места одлазили нису, и кое с правдом називаше тѣлохранитељи гилотине. Ти си се канда поплашио? рече он пѣснику, кад си

тако упро очи на народни брјач? — Какав стра! одговори Фонтанес, зар сам я федералиста да се требам бојати од народниг ножа? Гром и пакао! Погледај ме још едаред: зар я имам великашко (аристократско) лице?

У том тренутку стиже и госпа Фонтанесова, она е кукавица сва дрктала од стра, приклонила главу к детету да прикупи себи снаге и смѣлости у овом страовитом тренутку.

Хе да! ко си опет ти? упита други инквизитор. — Я сам онај што платно перем, — одговори Фонтанес. А та женица? — Ха ха; то ти брате још питаш? Та погледај у оног малог на њним рукама, нје ли као плюнут на мене налик! вере ми а ни мой бакица нје тако ружна. Хе, шта мислите имали хрђаво око? — Та добро, добро, али зашто си упро очи тамо у гильотину тако.... А, зар е то забрањено? Та кажите сами божји люди! Зар нје гилотина због народа начинѣна? Шта би ми радили, ти, и я, и сви скупа да немамо гильотину; — Та истина, ти имаши право; Ти си ваљан Санскулота!.... Доле са кицошима, доле са великашима! Да живи република! — да живи гилотина! повика сва гомила као из едног грла.

Фонтанесу немогаше та канибалска вика преко езика прећи; њгова жена сва бледа дрктала е тако да е едва детенце на рукама држала, она тражаше руком да се на што наслони, да се не сурва на земљу, смелост јој изчезну сасвим, и у мало се неиздаде. — Еј, майчице, викну Фонтанес, зар ти нечуеш наше другове? Сад бако и ти мораш с нама заедно певати: Ah ça ira, ça ira! ça ira! les muscadins! Ма грмило и пуцало, мора се певати! — И играти се мора; овамо руку! доле са твоим пртљагом! — Ал... — Доле, кад ти кажем, неће ти нико изести пртљаг!.... Та зар нећеш да га спустиш доле! Ваљда ти нје за грбачу прилепљен?

На то као бесни притрчаше, и скидоше нашем пѣснику пртљаг с леђа, кои се најпре том противио, али на скоро више мртав него жив дозволи чинити све од себе, бришући међутим ладан зной с чела. Он е себе већ за изгубљеног сматрао; већ беше и њгов опасни завежляј у њним рукама, они га метнуше на неку гомилу каменја, а Фонтанес са страом мишляше: Сад ће јо преметати ствари, пак ће јо наћи пејар, тај несрећни пејар, на онда е све прошло. Он се већ био предао својој ужасној судбини, и хте де још само да запроси милост за своју жену и детенце, за сироту своју жену која сва укочена од стра прелепила се уз своје дете; још едном погледа јој Фонтанес у очи као да се опрости од њ, и опростай заиште, и у овом последњем тренутку опет дође к себи! На еданпут дође му на памет едно средство избавлења; он повика у највшем усклику и плѣсканю рукама као помаман. — Хе, — та ти си ваљан патрон, повикаше му другови. — Чуйте, дрекну Фонтанес, я сам нешто врло лепо измислио! Моя женица мора сад играти карманьол, гром и пако, да весела живота! Једна жена погледа га с пайвећим удивлењем. — Хе, женице, незатежи се! немојте замерити другови, још јој е млада страшљива крв.... А ко ће међутим чувати наш пртљаг? Пртљаг заедно са дететом то се већ разумева.... Тако.... само полагамо спустите тог малог на ове кошуљ: Он е навикнут на пртљагу спавати свејдно као и на перју.... И сад, майчице, овамо руку! Овамо ви другови да склопимо патриотско коло!

Жена га е разумела, осмѣли се и скочи у коло, и док су муж и жена уздисайма благодаренія молитву Богу у себи молили, играли су у едно, и колко су могли помагали су урлати речи страшне карманьоле.

На последку дође час њиовог избавлења: Дете предадоше матери натраг; Фонтанес сасвим мирно даде себи подићи на леђа пртљаг, и кад се по том

са друговима растајао, руковао се с њима у знак братиштва, жену своју с дететом пусти неколико кораци на пред, и кад Санскилотима рече последнѣ с Богом, попева у ходу неколико верзова од оне при растанку праштајуће се песме, која е после забрањена.

III.

Цар Франц и његов учитељ.

Граф Хоенварт кои е као митрополит бечки умро, као каноникус био е учитељ аустриском престолонаслѣднику Францу, а после Францовог пунолѣтја буде постављен за владика С. Полтенског. Франц поставши царем, у чувству благодарне опомене украси своју собу сликом свога учитеља. Кад е умро кардинал Магази, митрополит бечки, дође Хоенварт у Беч на погреб, и том приликом учини цару свое подвоженѣ. Кад е видио своју слику у соби царевой, врло е био тронут и пријатно изненађен. Цар то примѣти, па ушита учитеља свога: „Шта мислите, ко е то?“ Скромно смешећи се одговори Хоенварт: „Ја мислим да е то владика С. Полтенски.“ Цар узевши Хоенварта пријатељски за руку, одговори му: „Преварили сте се; То е садашњи митрополит бечки.“ —

ДОДАТАК.

Прво пролеће после ови песама.

У пролеће год. 1855.

Зима прође, с ведрога неба
Благо сунце гріе
И развія зеленило
Землю да увіе.

*

Пролеће се любко смеші
На увела поля,
Нови листак од подашног
Прима брег и доля.

*

Све што люта зима стлачи
Іош лепше повраћа;
Ал се мени свом лепотом
У црно обраћа:

*

Оно нађе место едно
Ког небеше пріе,
А на коме моя суза
Жалостна се ліе.

*

И то место пролеће в
Увило зеленим,
Ал пред моим мутним оком
Прелива се црим.

Майка моя ту почива:
Нек пролеће цвета,
Веселога мог пролећа
С овим гробом неста.

*

Ком пролеће разцвета се
А он бере цвеће
У китњасту венац вие
Ал — да на гроб меће,

*

Пролеће в томе црно,
Црни су му дани,
Ер свуд му в пред очима
Онај брешчић тамни.

ДОДАТАК.

Моје песме после десет година.

I.

Чарна горо што се не зелениш,
Срце моє што се не веселиш?
Како ће се гора зеленити
А како ли срце веселити:
На зелене граице мраз є пао,
Срце моє тешки јад напао;
Али иде зелено пролеће
Зелен листак горици донеће,
Срце моє ничем се ненада,
Свака овде издала га нада,
До што очи по небеси блуде
Да ту милу надежду пробуде:
Ладна да є на измаку зима
Коя своим облаком прикрива
Мили ми род, и нѣгове наде,
Да пролеће коє иде саде
Носи Србу осмејак зорице
И он тужно да разведри лице.

1864.

II.

Лепо цвета зелено пролеће
 И увія по гори дрвјеће.
 Свуд весело, и свуд се зелени,
 Ал небуди ништа радост мени.
 Када сунце зася и огране
 А одсяи весна на све стране,
 Пак се блиста, тице свуд певаю.
 Сузе мов ту се умешаю;
 Ёр на гробу јутро пађе мене,
 А какве се с гроба чуо песне?
 Каква може моя бити песна
 До да ми в црна и та весна:
 Гроб в овај с коим све сарани,
 С коим су ми поцрнили дани,
 Гроб в овај оца ми милога,
 И сад немам никога до Богѧ!!!

1864.

III.

Лепосава.

То в било едно дете мало,
 То в био диван створ Госнода:
 Погледаш в, оку ти се чини
 Да то анђео по земљици хода.

*

Очи њѧне к'о две лепе звезде,
 Трепавицом дугом осѧѧне,
 Обрвице к'о кинтом вештака
 Над два црна ока повѧне.

*

Све милине њѧзиноме лицу
 Више моѧи беше одредиле;
 Той лепоти и саме грацие
 Као лепшой би се поклониле. —

*

Умиљтост, и са тим в чаром
 Окитила лепоту природа.
 К савршенству едног створа дивног
 Господ и дар разума придода.

*

Детенцету од четири лета
 Дивише се збору и памети;
 Прорицаше да ће родительма
 Сяйну круну поноса донети.

Судба црна друкчије закључи:
Горка суза сад се над њом лѣ,
Сунце њѣно на излазку зађе,
И све наде црна земља крѣ.

*

Лепо дете браца најмлађета!
Волела те сея оца твога,
Волела те и срцем и душом
Ко зенице оба ока свога.

*

Моје благо, моје све на свету,
Сунце јарко, тако сам те звала;
Али и ти чедо умиљато
Моје си се чувству одазвала

*

Ником тако као твојој „Дади“,
Ниси руке на сусрет ширила;
Мени, коју судбина осами,
Три су света у теби сјила.

*

Сјайност моје светова потамни
Кад се твоје очи затворише!
Дани моје судбином суморни
У дне црне сад се претворише!!

У августу 1864.



Библиотека
Српске вел. гимназије
Ср. Карловци

59-50 1701/3